

ÇİZGİLERLE
SARI PAŞA
VE BANDIRMA

yazan: ENGİN ARICAN

çizen: ALİ OSMAN MAZAK

“Milletimiz çalışkandır. Bu fazileti taşıyan Bandırmalılar’ın da, halen barut ve is kokan bu şehri en kısa zamanda imar edip mamur hale getireceklerinden asla şüphe etmiyorum.”
(Mustafa KEMAL, 8 Ekim 1925 Bandırma ziyareti)

Basım ve Cilt: Banmat A.Ş. -0266 721 01 90

Sertifika No. 12973

1.Baskı 2016

ISBN: 978-605-9668-20-0

Ozan Yayıncılık-Matbaacılık

Güven Sanayi Sitesi No:222

Davutpaşa İstanbul

Kapak Karikatür-Karikatürler: Ali Osman Mazak

Kapak: Tasarım: Aynur Ç.Arıcan

Yazılar: Engin Arıcan

ÇİZGİLERLE
SARI PAŞA
VE BANDIRMA

ENGİN ARICAN

ALİ OSMAN MAZAK

Bu kitabı, işgal yıllarında, bu toprakların bağımsızlığı ve özgürlüğümüz için zulüm görmüş, çile çekmiş, şehit düşmüş insanlarımıza, ülkemiz ve kentimiz Kuvay-ı Milliyecilerine ve çocuklarımıza armağan ediyoruz.

Önsöz

Bandırma'nın Kurtuluş Yıllarını öykü dilinde yazmak,yazarlık yaşamımda ayrı bir önem verdiğim,edebi bir çalışma oldu. 'SARI PAŞA'. MYSİA', 'ÇALOBA BOZKURTLARI' öncelikle yakın tarihimizin gün yüzüne taşınması ve anlaşılır kılınması, dünden bugüne tarihsel ve kültürel köprülerin kurulması açısından gecikmiş ancak benim için vazgeçilmez bir görevdi.

Sevgili dostum karikatürist Ali Osman Mazak ile birlikte Bandırma'da bir ilki gerçekleştirdik ve 'SARI PAŞA' isimli Bandırma'nın kurtuluş yıllarını anlatan öykü kitabımı, çizgilerle ve bir çizgi öykü kitabı olarak, çocuklarımıza,gençlerimize taşıdık. Bu mütevazı çabanın benzer çabalarla önümüzdeki süreçte daha da zenginleştirileceğine inanıyorum.

Kuşkusuz, sevgili Mazak'ın da, benim de bu çalışma ile ilgili söyleyebileceğimiz tek şey, çocuklarımızın yakın tarihimizi, bir ülkenin işgal edilmesi gerçeğini, bu toprakların bağımsızlığı ve özgür bir vatana ulaşabilmek için verilen onurlu ama zorlu mücadeleyi iyi bilmeleri ve anlayabilmeleri... Tabiri caiz ise, bu ülkede hiç bir şey kolay elde edilmedi...Bu tarihsel ve toplumsal gerçeği iyi bildiğimiz sürece,bu ülke bizler için vazgeçilmez olacak ve geleceğe daha emin adımlarla yürüyebileceğiz.

Bu kitabın sizlere ulaşmasında yardımcı olan ve katkı sunan başta Bandırma Ticaret Odası Başkanı Mehmet KILKIŞLI ve yönetim kurulu üyelerine, kapak ve sayfa düzenlemelerini yapan sevgili eşim Aynur ARICAN'a, kitabın baskısını gerçekleştiren BANMAT ve çalışanlarına ve Harun ÖZBEK'e teşekkür etmeyi borç biliyoruz.

Hepsi iyi ki varlar ve ne güzel şey ki, yanımızdalar...

Bu kitabı, işgal yıllarında, bu toprakların bağımsızlığı ve özgürlüğümüz için zulüm görmüş, çile çekmiş, şehit düşmüş insanlarımıza, ülkemiz ve kentimiz Kuvayı Milliyecilerine ve çocuklarımıza armağan ediyoruz.

Nisan 2016/Bandırma

*Gazeteci-Yazar
Engin ARICAN*

*Karikatürist
Ali Osman MAZAK*

Bandırma'nın kurtuluşu için
kan dökmüş tüm ŞEHİT ler
anısına...

Bandırma

Destanı

Gemileri ile geldiler ve
O daha aylar önce
Boğaz'ın karşısına İngiliz gemileri dizildiğinde
ve daha bir tek İngiliz askeri
kıyıya adımını atmazdan önce
“Geldikleri gibi gidecekler” diyerek
Çanakkale'yi imanı ile tazeleyip
Bandırma Vapuru ile Samsun'a çoktan yola çıkmıştı
vapur içindekileri ile özgür
Bandırma, işgal gemileri ile şimdi tutsak edilmişti

daha gemilerin pruvaları ufukta gözükmeyen
Yunan bayrakları ile süslenen kent
bir bayram havasında giyinmiş kuşanmış
liman boyunda düşmanını karşılamaya hazır

hem kurtuluş çok uzaktı
hem kurtarıcı
ve en önemlisi
kurtuluşun da
kurtarıcının da
kendi yaban ellerinden başkası olamayacağını
anlayamayacak kadar şaşkın
ürkek ve yıldı

bir tek silah patlamadı
Tahsin düştüğü yerde garip
Halide peçesini bayrak yapmış
Demirci Efe dağda yalnız
Çerkes Ethem pusuda
O ise şimdilik çok uzaktaydı

bir tek yiğit dağa çıkıp nam salmadı

yanaşıp da limana Yunan gemileri
askerini toprağıma yığdığında
hangi hain ilk çiçeğı attı
hiç anımsanmadı...

Liman başı hükümet konağı işgal edildi ilk
sonra tren garı
kentin girişi çıkışı
ve ilk emir metanetle karşılandı
“silahı olan getirip teslim etsin
getirmeyip gizleyen kendi bilir!”
gece güne kavuşmadan
ocak başında sabahlayıp
“gayri neyleyeceğiz silahı” diyenler
sabah ezanı ile secde edip düşmana
bir bir dizildiler meydana

bilmesek de düşman bu!..
su uyur düşman hiç uyumaz
ya millet milletliğini unutup uyursa

çok değil ikinci emir asıldı kentin boynuna
“gün batımı ile gün doğumu arasında
değil insan evladı, enik bile sokağa çıkmayacak!”

padişah kelamı olmasa da
değil mi ki pay-ı taht çoktan konuk etmiş
geri mi kalır Anadolu insanı İstanbul’dan
varsın geceler düşmana kalsın
gündüz neye yetmiyor denerek
her gün batımında dört duvar arasına sindi kent

Rum Yunan’ı, Ermeni Rum’u buldu
cenk tutuldu kent vuruldu
gece sabahlara kadar
yatağında mışıl mışıl uyurken kent
sirtaki eşliğinde evler basıldı

komşu komşunun imdadına yetişmedi
pencere perde aralanmadı
hal hatır sorulmadı
gün yüzü görmemiş körpecik bedenler
süngü zoru teslim edildi

Haydar Çavuş Camii öksüz
onurunu kaybeden kent
namusuna el uzatılınca
daldığı derin uykuda dürtüklenmişçesine kıpırdandı
ama uyanamadı...

önce sütçü Hasan'ın kızı Ayşe'nin
sözlüsü Hasan bozdu akidi
sonra balıkçı Hüseyin
her gün batımında evlerin gölgesinden
bir bir süzüldü yitti gençler
eyerci Ali'nin karısı intihar etti
Rum çocukları yağcı Veli'nin çocuğunu dövdü
Bey konağında oturan Rıza
konağından edildi diye felç geçirdi

balığın en iyisini
zeytinin en irisini
etin en semizini
peynirin en yağlısını
onlar yediler
doymadılar...

bir kez boynunu uzatmaya gör
düşman bu
aman dinlemez
kement üstüne kement vurur da
eşek diye gezdirir

-“Bundan böyle bilgimiz ve emrimiz dışında kimse
kent dışına çıkmayacak!..”
-“Bundan böyle kimse üç kişiden fazla bir araya gelmeye-
cek!..”
-“Bundan böyle atı olan atını, katırı, eşiği olan katırı, eşiğini
karakolumuza verecek!..”
-“Bundan böyle kim ailesinden birisinin kenti terk
ettiğini bildirmezse kurşuna dizilecek!..”
-“Bundan böyle herkes karakoldan kimlik alacak,
kimliğini yanında bulundurmayanlarla, kimliksiz
dolaşanlar cezalandırılacak!..”
-“Bundan böyle Rumlar ile Ermeni kardeşlerimize ve
askerlerimize , bayrağımıza saygısızlık yapanlar.....!”
-“Bundan böyle kimse bizden izin almadan
balığa çıkmayacak!..”
-“Bundan böyle kimse hayvan yaymaya.....!”
-“Bundan böyle kimse camilerde.....!”
-“Bundan böyle.....!”

Öncesi kalmadı Bandırma'nın
öncesi kalmadı!...
kalmadığı içindir ki
ürkek ve şaşkın
başına gelenleri Tanrı'nın bir cezası olarak kabul görüp
yine Tanrı'nın inayetiyle
bundan öncesine kavuşmak için
gün boyu çalışıp

gece boyu Tanrı'ya dua edip
'bundan böyle' ye alıştı.

Hem kurtuluş çok uzaktı
hem kurtarıcı
ve en önemlisi
kurtuluşun da
kurtarıcının da
kendi yaban ellerinden başkası olamayacağını
anlayamayacak kadar şaşkın
ürkek ve yıldırdı

bir tek silah patlamadı
Tahsin düştüğü yerde garip
Halide peçesini bayrak yapmış
Demirci Efe dağda yalnız
Çerkes Ethem pusuda
O ise şimdilik çok uzaktaydı

gidenler ulusun bağrında
millet olduklarını anladılar
gidenler...
kimisi çeteci kimisi asker
kimisi dağ başlarında eşkıya
dönüp dönüp ocaklar yıktı
kimisi bağımsızlık sözcüğünün gizemli kutsallığı ile
İnönü'de ilk kez cepheye vuruştu
kimisi sokulup düşmanın bağrına
gün geceye kavuşup
kent Yunana kalınca
adım adım sokuldu ocağına
yıllanmış hasretiyle
bebe kokusu
baba ana kokusu
vatan kokusu
ulus kokusu
düştü ateş Bandırma'nın kucağına!..

Önce imam Hüseyin abdesthanede cemaate konuştu
sonra demirci Veli...

-sonra?

-sonrası var mı?

-“Bizimkiler!...

Ankara'da hükümet kurup
düşmana bayrak açmışlar...
Başlarında Mustafa Kemal!
İnönü'de düşman kırılmış...”

-“Ama düşman güçlü!

-“Ya biz?.....”

Biz ,
trenlerle taşınan cephanenin
gemilerden boşalan izleyicisiyiz
Biz,
tepemizde Yunan bayrağı
göğsümüzde düşman süngüsü
şimdi düşmana bir taş bile atamamanın utancı ile
karılarımızın koynunda
artık bizden çok uzakta
yaşanan savaşın esiriyiz
bir hafta daha asıldı boynumuza
Korozman' da sütçü İbrahim'in oğlu yakalanmış
karakol meydanında
Bandırma'yı ipe çekecekler
imam Hüseyin sabaha kadar dayak yemiş
hani imam olmasa çoktan kurşuna dizecekler
Şerife'nin kızı doğurmuş
sapsarı...
gözleri mavi
Yunan alayında kutlaması yapılmış
iz sürüyor Yunan zaptiyesi
ihanet başa bela
"Bana dokunmayan yılan bin yaşasın" diyen
işe önce komşusunu ısırarakla başlamakta

hem kurtuluş çok uzaktı
hem kurtarıcı
ve en önemlisi
kurtuluşun da
kurtarıcının da
kendi yaban ellerinden başkası olamayacağını
anlayamayacak kadar şaşkın
ürkek ve yıldırdı

bir tek silah patlamadı
Tahsin düştüğü yerde garip
Halide peçesini bayrak yapmış
Demirci Efe dağda yalnız
Çerkes Ethem yol ayrımında
O ise pek yakındaydı

Engin ARICAN
Bandırma/SARI PAŞA

Çeşitli araştırmalardan, Bandırma'nın M.Ö. 8. ve 9. yüzyıllar arasında, Kapıdağ yarımadasındaki Kyzikos şehri ile aynı zamanda bugünkü şehir merkezinin yaklaşık 2 km kadar kuzeydoğusunda bulunan ve günümüzde Livatya ve Ağıldere olarak anılan bölgede kurulmuştur. Bir balıkçı köyü olan ve Kyzikos şehir devletinin limanı olarak da kullanılan Bandırma, o yıllarda "Güvenilir Liman" anlamına gelen PANORMOS olarak anılıyordu.

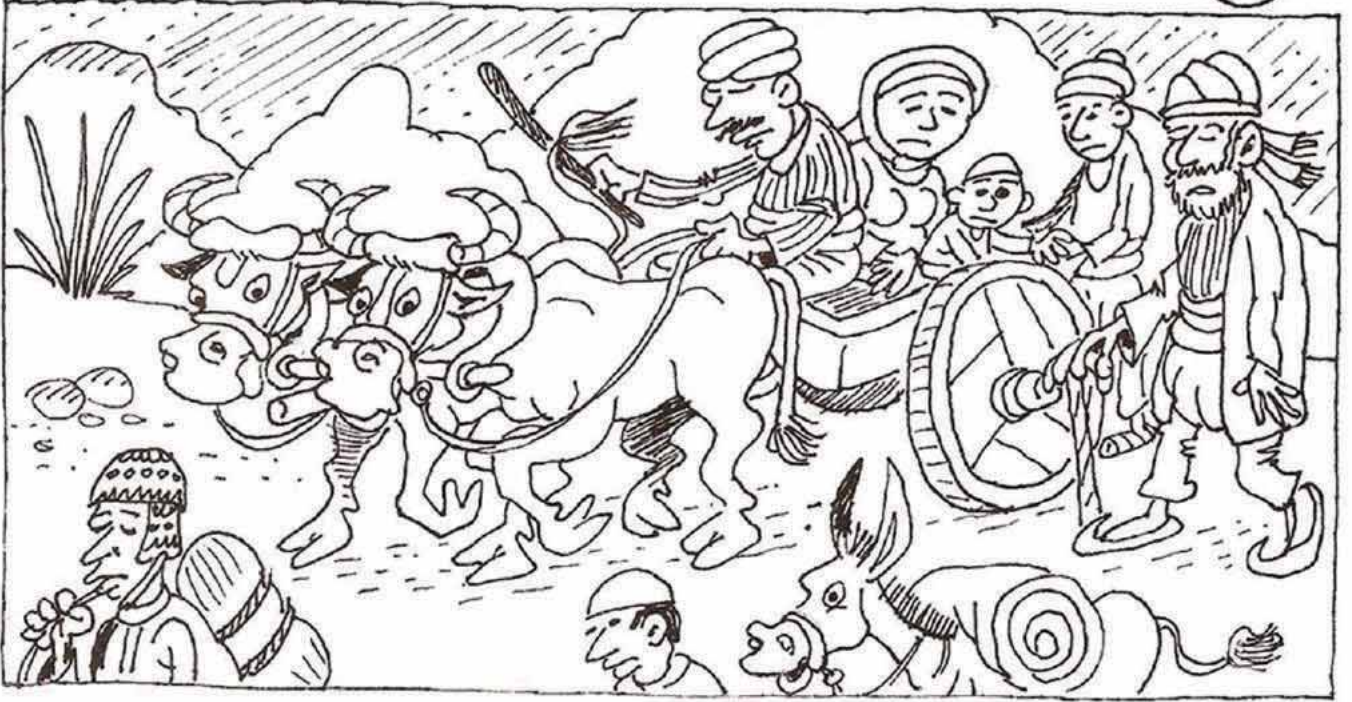
Çeşitli zamanlarda Frigler, Mysialılar, Traklar ve Perslerin egemenliğinde kalan Bandırma bölgesi, M.Ö.334 yılında Makedonya kralı Büyük İskender tarafından fethedilmiştir. Buralar daha sonraki yıllarda Roma ve Bizanslıların eline geçmiştir.

Bandırma'ya Türklerin ilk gelişi ise, Anadolu'da ilk Türk Devletini kuran Kutalmuşoğlu Süleymanbey'in 1076 yılında Kyzikos'la birlikte Aydıncık ve Bandırma'yı fethetmesiyle gerçekleşmiştir. 1106 yılında Selçuklu Sultanı 1.Kılıçarslan'ın vefatı sonrası bölge tekrar Bizans egemenliğine geçmiştir.Bandırma 13. yüzyılın başlarında Karesi Beyliği'nin himayesi altına girmiş, 1345 yılında Orhan Gazi zamanında Osmanlıların eline geçmiştir. Orhan Gazi bölgenin idaresini büyük oğlu Süleyman Paşa'ya vermiştir.

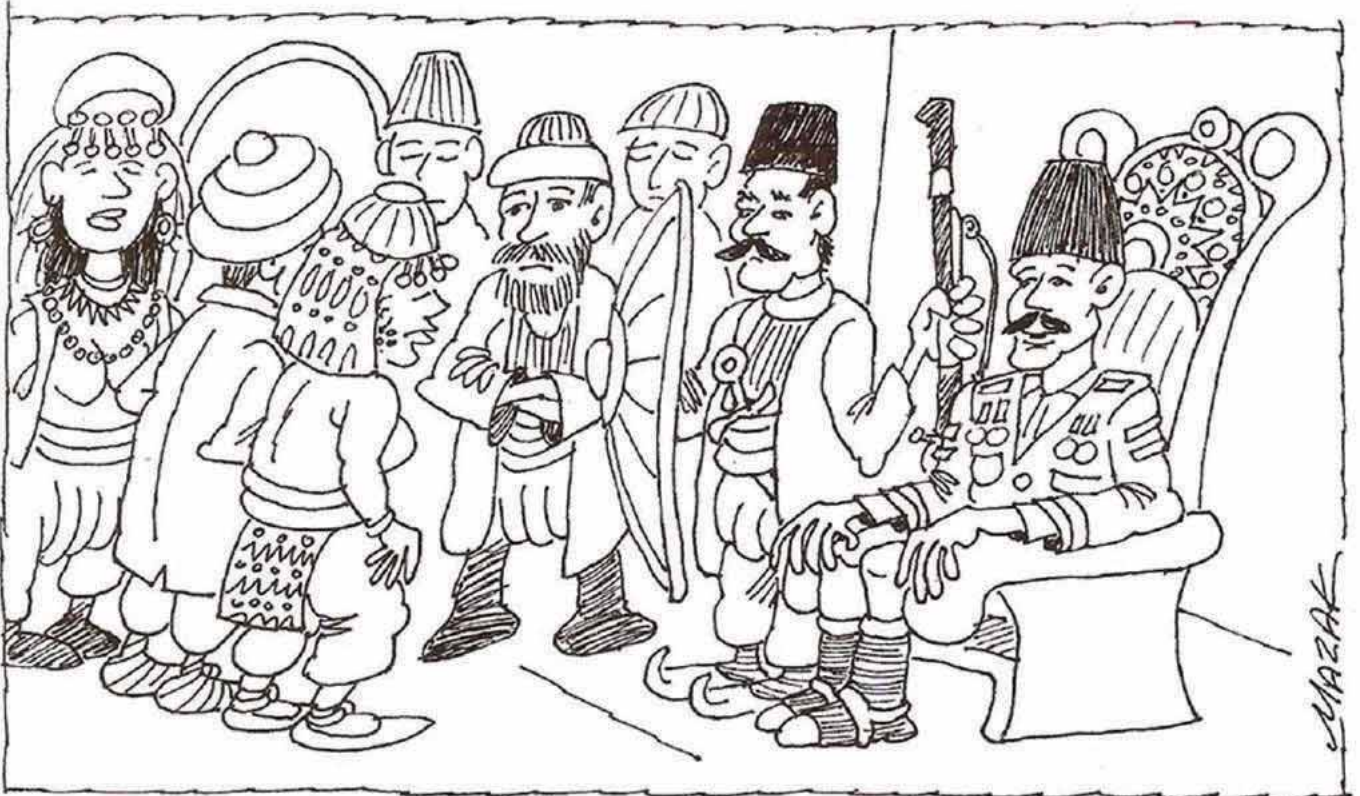
Bir süre Aydıncık ve Hüdavendigar'a bağlı olan Bandırma 16. yüzyılın 2.yarisında Galata Kazası Kapıdağ nahiyesine bağlı bir köy idi.

1850'den SONRA BAŞLAYAN GÖÇLERDE MARMARA BÖLGESİNE ÇERKEZLER, TATARLAR, MUHACIRLAR YÖĞÜN BİR ŞEKİLDE AKIN AKIN GELİYORLARDI. BANDIRMA RUM VE ERMENİ ÇÖĞÜNLÜĞÜNE SAHİP OLMASINA RAĞMEN HIRİSTİYANLARLA, MÜSLÜMANLARIN İÇ İÇE YAŞAMALARINA ZEMİN HAZIRLAMİŞTİ.

1

OSMANLI'YI DUL VE YETİM KALAN HIRİSTİYAN KESİMİNİ KADINLARI-
NI MÜSLÜMANLARLA EVLENDİRMEYE ÇALIŞMASI, HALKIN BİR BİRİ-
LERİNE KIZ ALIP VERMESİNE KADAR UZANMIŞTİ.
BANDIRMA VE ÇEVRESİNDE YENİ BİR OLUŞUM GERÇEKLEŞ-
MİŞTİ. HIRİSTİYAN VE MÜSLÜMANLAR AKRABA OLMUŞTU.

Evliya Çelebi, o yılların Bandırma'sını şöyle anlatıyor:

"Anadolu eyaletinde, Bursa Sancağı'na bağlı olup, yüz elli akçelik kazadır. Bir hakimi de gümrük emindir. Yeniçeri serdarı, sipahi kethüda yeri, muhtesibi, bacdarı, ankibi, ayan ve eşrafı vardır. Rum denizinde büyük bir ticaret iskelesidir. On iki mahallesi olup, on yedi de mihrabı vardır. Binaları alçaklı yüksekli, kiremit örtülü evler olup, Rum Denizinin kıyılarında kurulmuştur. İskele başındaki gümrüğü yetmiş yük akçe kiraya verilir. Çocuk mektebi, derviş tekkeleri ve hamamları vardır. Çarşısında bütün sanatkarlar varsa da bedesteni yoktur. Hazreti Süleyman'ın Hatunu Belkıs, kah burada kah Edincik'de otururdu."

Bandırma'nın o yıllardaki gelişiminde Padişah'ın Dergahı Ali Çavuşlarından Haydarçavuş'un Bandırma'ya yerleşmesi önemli bir etken olmuştur. Bazı kaynaklarda Bandırma'ya sürgün olarak gönderildiği belirtilen Haydarçavuş, sahilde kendi adını taşıyan bir cami, medrese, hamam, beş ev, on dükkan yaptırmıştır. Bu eserleri vakıf olarak Bandırma'ya bırakan Haydarçavuş'un bundan sonraki yaşamı konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Bandırma, 1830 yılında Erdek ilçesi Kapıdağ bucağına bağlanmış, tanzimata kadar voyvodalıkla idare edilen Bandırma Tanzimatın ilanından sonra gerçekleştirilen idari yapılanma ile Erdek ilçesine bağlı bir bucak olmuştur.

1874 yılında büyük bir yangın geçiren Bandırma'nın tamamına yakını bu yangında harap olmuştur. Yangın sonrası Bandırma kısa zamanda yeniden onarılmış, Haydarçavuş camii de on bir yılda kagir olarak yeniden yapılmıştır.

BANDIRMA'DA YAŞAYAN RUM VE ERMENİLER ROMANYA, BULGARİSTAN VE KIRIM'DAN GELEN GÖÇMENLERLE AYNI HAVAYI SOLUMAYI, AYNI TOPRAKLARI İŞLEMİYİ BENİMSEMİŞLER, EL ELE YAŞAMAYI ÖĞRENMİŞLERDİ. TÜRKLER HER NE KADAR RUM VE ERMENİ YERLEŞİM MERKEZİNDEN BİRAZ DAHA İÇ KISIMDA YAŞASALARDA, ŞEHİRDE TİCARET RUM VE ERMENİ KESİMİN ELİNDE İDİ.

(2)

TÜRKLER VASİFSİZ İŞÇİ OLARAK ÇALIŞTIRILIR, ERMENİLER AMBALLIK VE TEMİZLİK İŞLERİNİ PEK YAPMAYI SEVMEZLERDİ. ALİ RIZA O DÖNEMLERDE ÖĞRENME ÇAĞINDA KÜÇÜK BİR ÇOCUKTU. BABASI LİMANDA AMBALLIK YAPIYOR, ANNESİ RUM ALEKSİ-NİN KONAĞINDA TEMİZLİKÇİ OLARAK ÇALIŞIYORDU. GEŞİTLİ KÜLTÜRDEN İNSANLAR BU YAŞANTIYI BENİMSEMİŞLERDİ.

(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

1876- 1878 Osmanlı- Rus savaşı sonunda, Kırım ve Romanya'dan göç eden tatarların Bandırma'ya yerleştirilmesi şehirde bir canlanmaya ve nüfusunun artmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler sonrası Bandırma, 1879 yılında Karesi Sancağı'na (Balıkesir) bağlı bir ilçe merkezi haline getirilmiş daha sonra Belediye teşkilatı kurulmuştur.

1889 yılı salnamesinde, Bandırma ile ilgili şu bilgiler yer almaktadır:

"Kaza Merkezi Marmara Denizi sahilindedir. 18 mahalle, 9031 nüfusludur. Kaza 5 cami-i şerif, 4 mescit, 5 kilise, 4 manastır, 3 hamam, 10 han, 15 fırın, 6 tabakhane, 14 yel değirmeni, 2 kiremit ocağı, 3 kireç ocağı, 3 eczane, 2 kıraathane, 60 kahvehane, 550 dükkân 200 mağaza, 2850 hane, 17 sübyan mektebi, 1 mektep-i iptidai ve rüştiye, 2 gaz deposu, 1 baruthane, 1 un fabrikası, 1 askeri debboy, büyük vapur iskelesi, gene orada Belediye dairesi, bir telgrafhane ve hükümet konağı vardır.

Bandırma iskelesi, ticaretgah bir mahal olup Karesi sancağının ithalat-ihracat başlıca merkezdir. Dersaadet'den (İstanbul) buraya hemen her gün vapurlar gelir, gider. Fakat haftada üç postası vardır. Karesi Sancağı'nda üretilen madenler buradan doğrudan Avrupa'ya gönderilir.

(Engin ARICAN,MYSİA)

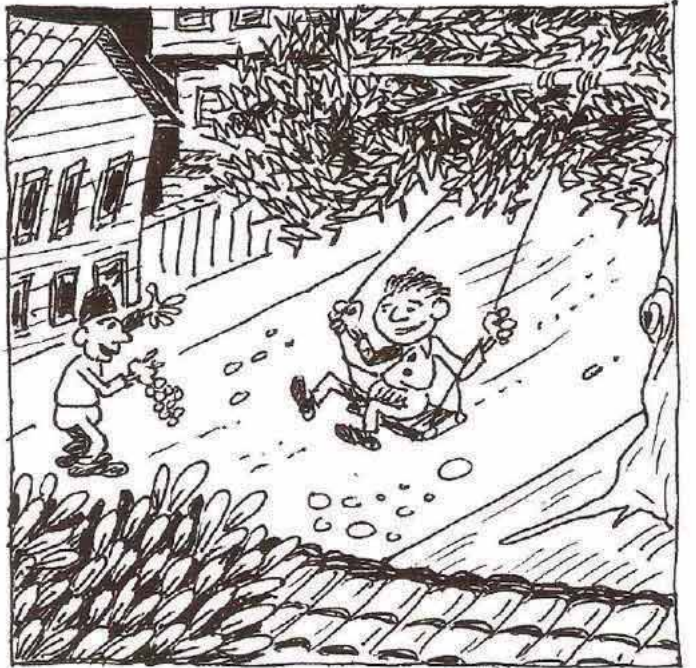
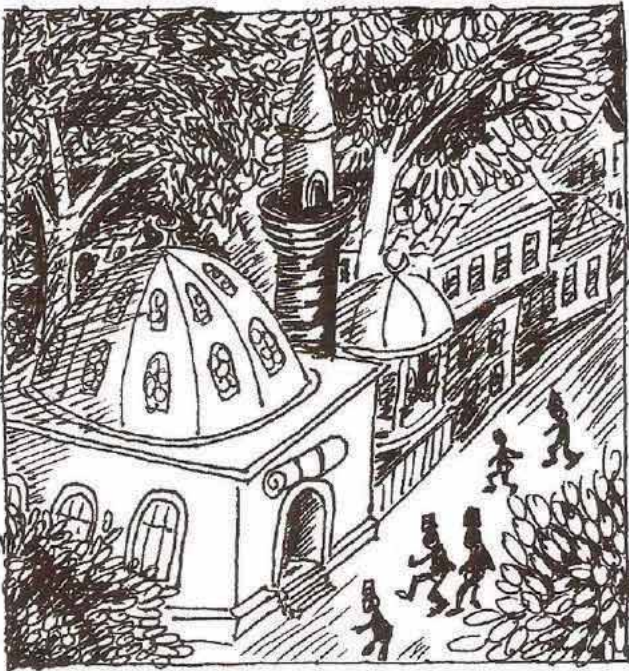

(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

Evleri Çınarlı mahallesinde idi. Babasının üç beş kuruş birik-⁽³⁾ tirerek kendi imkanlarıyla yaptığı zek katlı ahşap bir yapıda yaşamaya çalışıyorlardı. Bahçelerinde Elma, erik, şev- zali ağaçları ve üzüm asmaları vardı.. Gök yüzüne doğru uzanan çınar ağaçları etrafa yayılan dallarıyla, mahalleye ağır bir hava katıyorlardı.

Ali Rıza Çınarlı Camii'ne kur'an kurslarına gizmiş imkanları olma- dığı için mektepte okuyamamıştı. Komşularının çocuğu Ahmet ile arkadaş olmalarına rağmen asmalarındaki üzümler için sık sık kavga ediyorlardı bazende zamanlarını çınar ağaçlarının dallarına kurdukları salıncakta sallanarak geçirirlerdi.

(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

Dr. Şerafeddin MAĞMUMİ, "Bir Osmanlı Doktorunun Anıları" adlı kitabında 1889 yılı Bandırmasını şöyle anlatıyor:

"Onsekiz mahalleden oluşup onbeş yıl önce çıkan ve bir-iki mahalle dışında ötekileri tamamıyla ortadan kaldıran yangın felaketinden sonra düzgün bir plan çizilerek ve onun gereğince şimdiki evler inşa edildiğinden araları birbirine paralel ve düzdür. İskele başında ve Belediye Dairesi önünde yarım daire biçiminde bir meydancık olup kasabanın bütün sokakları buradan başlar. Kasabayı tam ortasından keserek buraya varan birinci sınıf caddesi bu kadarcık bir yerde "bulvar" adına hak kazanıyor.

Kasabaya dama tahtası biçimini veren sokakların tümü balık sırtı kaldırımıyla döşenmiş olup tümünde yaya kaldırımları da vardır.

Poyraz estiği zaman deniz tekneleri barınamadığından doğu yönüne 120-140 metre uzunluğunda bir kordon inşasıyla liman yapılması yerel belediyeye verilmiş ve şimdiye kadar 50 metrelik yere taş dökülmüştür. Liman ve rıhtımın inşasıyla Balıkesir'e kadar bir de demiryolu uzatılacak olursa Bandırma'nın ufak bir İzmir olacağına kuşku yoktur.

Kasabanın içinde yüksek ve taş binalar olmayıp birçok cami içinde, iskele başında ve orta cadde üstünde yeniden inşa edilen Haydarçavuş Camisi kasabanın tek bezeğidir. Bu süslü bina uzaktan tıpkı Ortaköy Camisini andırır bir biçimde ve resimde olup yıldırımsavarı ve taş alemlî minaresi de çok sevimlidir.

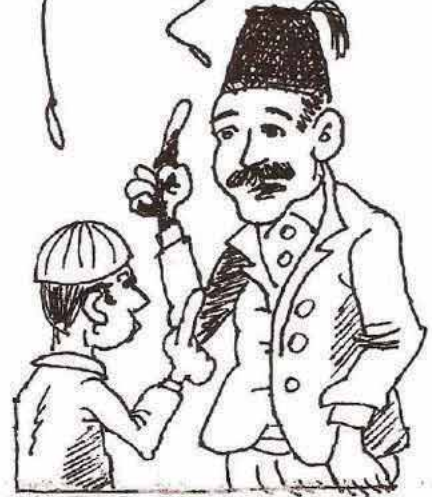
Kasaba günden güne büyümekte ve imar edilmekte olup yerleştirilen göçmenler tarafından Askerlik Dairesi'nin bulunduğu yere kadar yeni evler yapılarak mahalleler oluşturulmuş ve nazım plandan ayrılmayarak düzenli yerleşmenin sürdürüldüğü görülmektedir."(MYSİA)

Ali Rıza, Pazar günleri Ermeni ve Rumların tertemiz giyinerek çoluk çombalak kiliseye gidişlerini segreder, Babasına onların kendilerinden neden ayrı ibadet ettiklerini sorardı.

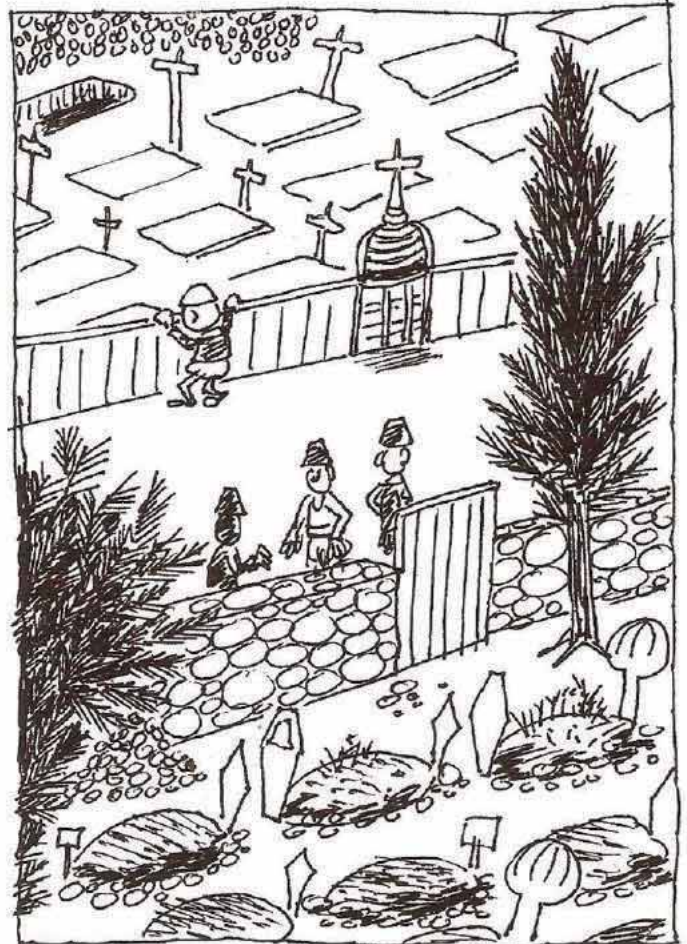
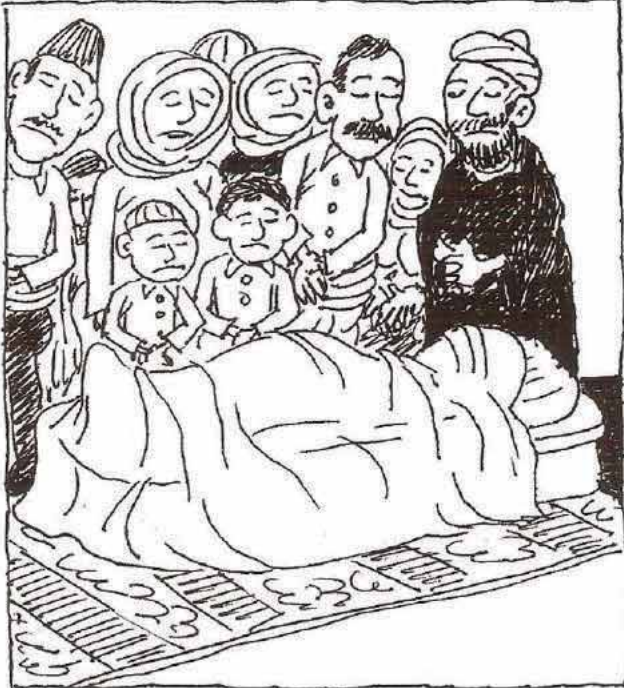

BABA!!
ONLAR NEDEN
BİZDEN AYRI İBADET
EDİYOR?... (4)

HEPİMİZİN
ALLAHI BİR, FAKAT
İBADETLERİMİZ
FARKLI OĞLUM!.

Ali Rıza ölüm denen gerçek ile komşuları Ahmet'in Dedesi ölünce yüzleştirdi ve o zaman Müslümanlarla Hristiyanların mezarlarının ayrı olduğunu görmüş, buna bir mana verememişti.

(Eski Fotoğraflarla Bandırma Belediyesi)

“Haydar Çavuş vakfının camisi Müslüman halkı buraya çekerken, çocuklarına da eğitim imkanı sunmuştur. Hamam da dönemin temizlik ve sağlık tesisi olarak önemli bir tesistir. Lojman olarak kullanılan beş evin sakinlerinin aydın kişiler olması, buraya komşu olmayı cazip hale getirmiş olmalı. Ve diğer önemli etken de onbeş dükkandır. Liman olarak kullanılan bölgeyi ticari olarak da geliştirmiştir. Ayrıca Haydar Çavuş’un kredi olarak verilmek üzere vakfettiği 200.000 dirhem de buradaki ticaretin canlanmasını sağlayan finansal faktör olmuştur. Böylece bir balıkçı köyü, deniz kenarında daha modern dini, sosyal, ticaret ve eğitim aktivitelerinin bulunduğu, bunun yanında ekonomik ve coğrafi olarak daha da gelişmeye müsait bir yerleşim yerine dönüşmüştür. Bu gelişmeyi sağlayan faktörlerin en önemlisi İstanbullu Haydar Çavuş ve vakfıdır. Böylece bir vakıf eseri dini ve sosyal etkinin yanında şehirleşme açısından da önemli rol oynamıştır.

(...)İstanbul görmüş ileri görüşlü bir hayırsever ve onun kurduğu vakıf, hizmetleriyle hayır vesile olmanın yanında istikbal vadeden küçük bir yerleşim yerinin önemli ve modern bir kent olmasında öncü rol oynamıştır. Vakıf aracılığıyla yapılan yatırımlar, limanın ve civarındaki ticaretin canlandırması ile bölgeye bir nüfus hareketinin oluşmasını sağlamıştır.

“(Abdülmecit MUTAF)

(Eski Fotoğraflarla Bandırma Belediyesi)

Ali Rıza bir akşam üstü, babası-
nın Limandaki işinden dönüşün-
de, Annesi ile oturmuş bir şey-
ler konuştuğuna görünce merak
edip, o da yanlarına sokulup
kulak misafiri oldu.

HANIM! İTİLAFA DEVLETLERİ GANAKKA-
LE BOĞAZINA DAYANMIŞ BULUN-
MAKTA. BUGÜN LİMANDA GEMİ VE
TRENLE ASKER VE CEPHANE SEV-
KİYATI YAPILDIĞINI GÖRDÜM.

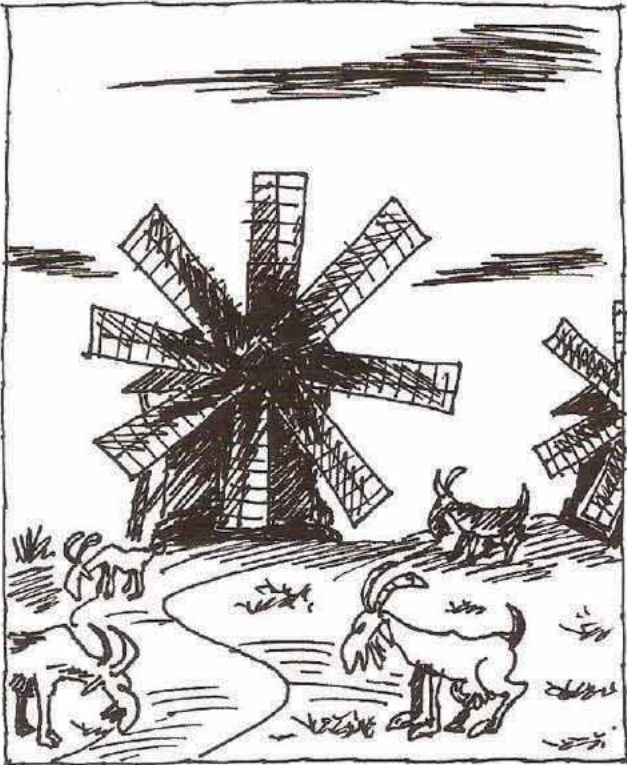

Ali Rıza ilk defa Sarı Paşa
diye birinden bahsedildiğini
duymuştu. Kimdi bu Sarı
Paşa!..

5

Babası Ali Rızaya birkaç tane
keçi almış, bunları yel değir-
menlerinin bulunduğu Livatya
Sırtlarında otlatıyordu.

Çocukluk ruhlarıyla dünyada
olup bitenden habersiz,
üç arkadaş Yel değirmenleri
ile yarışarak hayatın tadını
çıkartıyorlardı. Ahmet Yusuf ve
Ali Rıza mutluydu.

(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

Bandırma Ortaokulu Bandırma'yı simgeleyen eski bir yapıdır. İsteryanos adında zahire tüccarı bir Rum'un evi olan binanın kesin inşa tarihi bilinmiyor. 1850 yılından önce yapıldığı tahmin ediliyor. Bilinen ilk görünümüne göre üç katlı kagir olup beyaz dört mermer sütunu ve denize sundurması vardır. Karşı kıyılarda görünebilen bu beyaz yapı Bandırma'yı süsler, fırtınalı günlerde dalgalar mermer merdivenleri döver.

I. Dünya savaşında Almanya ile aynı cephede savaşırken 5. Ordunun karargah binası olarak hizmet verir. Osmanlı İmparatorluğu adına "karşılıklı odalarda çalışıp bu beyaz binayı paylaşırlar.

1921 yılında büyük bir yangın geçiren İsteryanos Konağı, ayakta kalan duvarları üzerinde inşa edilir.

1906 yılından beri Bandırma'da ilk Banka kuruluşu olarak yanmış yıkılmış binalarda hizmet veren Osmanlı Bankası, onarılan bu binaya taşınarak 1921-1923 yılları arasında faaliyetlerini sürdürür.

Şimdiki Ticaret Odasının yerindeki 2 katlı ahşap binada hizmet veren "Bandırma Belediyesi" bu binanın yanması üzerine Osmanlı

Bankası'nın yerine İsteryanos Konağına taşınır. 1923 yılından 1933 yılına kadar 10 yıl Bandırma Belediyesi faaliyetlerini bu binada devam eder.

1933 yılında Belediyenin başka bir yere taşınması üzerine bu binada "Özel Orta Mektep" açılır. Özel Orta Mektep 1936 yılına kadar eğitim öğretimini burada sürdürür.

1936-1937 Öğretim yılında Özel Orta Mektebin resmi hale getirilip Maarif Vekaletine bağlanmasıyla birlikte bina hazineye devredilir.

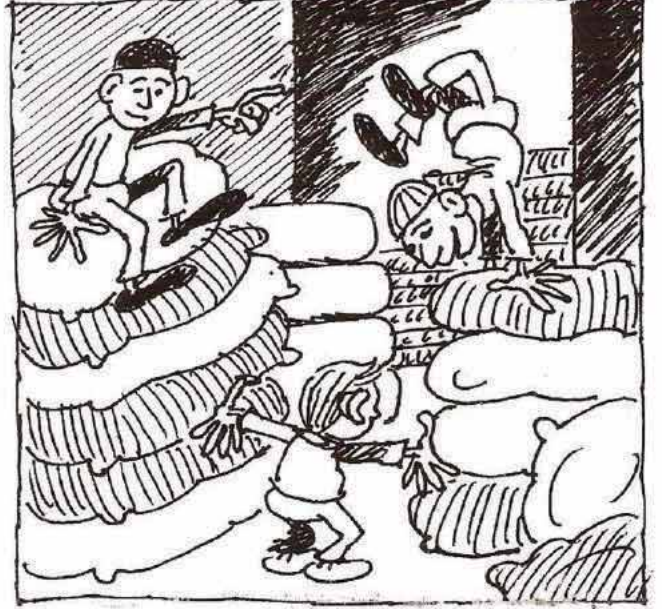
1937 Yılında Mahalli Kültür Kurumunun önderliğiyle Kuzey Cephesine (Orduyeve yönüne) ders hanelik ilave yapılır. 1956 yılında da Maarif vekaletince güney cephesine (Şehir yönüne) altı dersane ile üç oda ilave edilir. Böylece bina, iç kullanımı ve dış görünümü ile bugünkü durumuna getirilir.

Sonraki yıllarda bina Lise ve Ortaokul olarak kullanılır. Lisenin 1965 yılında yeni bina altına taşınması ile 1965-1966 Öğretim yılından itibaren Bağımsız Orta Okul olarak kullanılmaya başlanmıştır. O tarihten bu yana "Bandırma Ortaokulu" olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Yusuŕ'un Dedesi çocukları etrafına toplar, hoş sohbet onlara hikayeler anlatırdı. Çocuklar bu hikayelere bayılır, yaşlı adamı görür görmez etrafını sararlardı.

Ali Rıza'nın Babası işlerin az olduğu zamanlar onu çalıştığı ambar ve depoların olduğu Liman bölgesine götürür, Ali Rıza orada Aleks'i'nin oğlu Stelyo ve Vasil ile uvaların üzerinde hoplar, zıplar dururlardı.

Ali Rıza'nın Babası Sami efendi ve arkadaşları istirahat aralarında derin bir sohbeta dalarlardı.

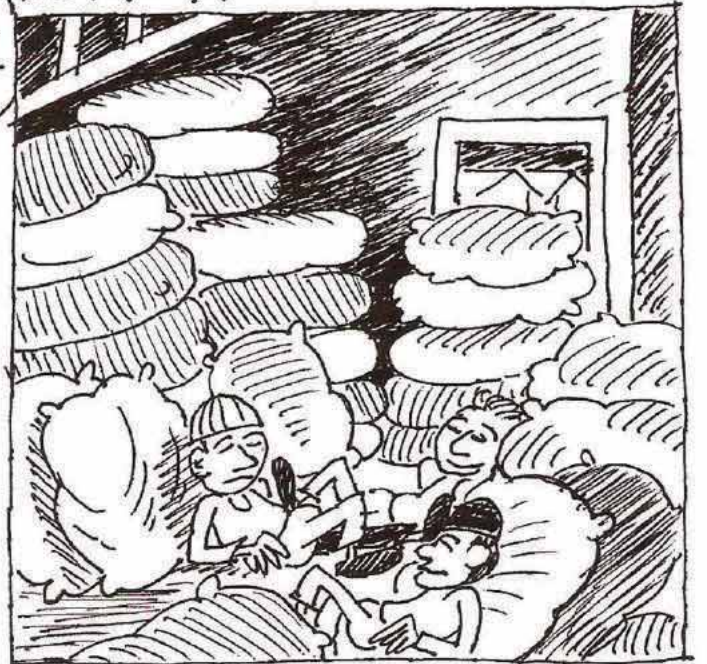
ARKADAşLAR!
GİZLİ, GİZLİ KİLİSE-
LERE SİLAH VE
MÜHİMMAT DEPO-
LUYORLARMIř..

MAVRİ MİR-
A'DI ALTINDA İZ-
Cİ EğİTİM MER-
KEZLERİNDE GİZ-
Lİ, GİZLİ ÇETE ELE-
MANLARI ETİşTİRİ-
YORLARMIř!

Halk arasında bu fısıltıların dolaştığını konuşuyorlardı.

Ali Rıza Stolyo ve Vasil Hububat ve Bakliyat uvalarının üzerinde oynarken yorgun düşmüşler, bir köşeye yığılıp kalmışlardı..

(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

1901 yılında yapımına başlanan bina,Redif Kışlası Karargahı olarak yapılmış, zaman içinde hastane olarak da kullanılmıştır. Mondros Antlaşması öncesi ve sonrası Askeri Kumandanlık Merkezi olarak da kullanılan bina Bandırma'nın Yunanlılar tarafından işgal edilmesi öncesi boşaltılmış, sembolik olarak Askerlik Kumandanlık Dairesi olarak hizmet vermiştir. Cumhuriyet sonrası uzun yıllar Askerlik Şubesi olarak hizmet veren bina,1996 yılından bugüne Bandırma Sağlık Yüksek Okulu olarak hizmet vermektedir.

Stelyo bir ara Ali Rıza'ya dönerek şunları söyledi.. Ali Rıza şaşkındı.

KİLİSE'DE RAHİP GREGORİ, ARTIK OSMANLI BİTTİ... TÜRKLERDEN AYRILIP KENDİ DEVLETİMİZİ KURACAĞIZ DEDİ!!

BİR DAHA BİR BİRİMİZİ GÖREMEYECEK MİYİZ?

Vasil: ERİVAN'DAKİ AMCAM BABAMA MEKTUP YAZMIŞ OSMANLI SAVAŞTA YENİLDİ BANDIRMA'YI DA TÜRKLERDEN KURTARACAĞIZ DEMİŞ... SONRA BİZDE ORAYA GİDECEĞİZ!

Ali Rıza merakla sordu..

NEREYE??

ERMENİSTAN'A GİDECEĞİZ..

Ali Rıza bir anda, Arkadaşlarından ayrı düşeceği hüznü içinde his etti. Sonra sarı paşa aklına düştü.. demek Çanakkalede düşmanı denize döken Sarı paşa başka yerde yenilmişti.

Bir akşam üstü sofrada yemek yerlerken Ali Rıza'nın anne ve babası sohbet ediyorlardı. Ali Rıza konuşulanları anlamaya çalışıyordu.

SAMİ EFENDİ! KONAĞTA BİR TEDİRGİNLİK VAR.. HANIM'IM VE MİSAFİRLERİ ARTIK BENİM YANIMDA KONUSMUŞORLAR.. BENDEN ÇEKİNİYORLAR!

ALEKSİ'NİN BÜROSUNDA'DA DURUM AYNI HANIM! GİZLİ, GİZLİ BİRŞEYLER GÖRÜŞÜP BEN YANLARINA SOKULUNCA SUSUYORLAR.

NEDEN?!

(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

1922 yılında Duyun-u Umumiye Binası olarak kullanıldığı bilinen ,Bandırma'nın Yunanlılar tarafından işgali döneminde işgal güçlerinin merkez karargah olarak kullandığı ve Yunanlıların kaçarken yakıp tahrip ettiği bilinen bina,1924 yılında onarılarak, 1926 yılında Maarif Oteli olarak kullanıma açıldı.

“Bandırma’da otel taklidi birkaç han olup biz de deniz kenarındaki Bandırma Oteli’nde kaldık. Her türlü otel gereçlerinden yoksun ve odaları bir masa ve bir sandalye ile bir karyoladan oluşuyorsa da yatakları cidden pek temiz ve güzel takımlı idi.” Mağmumi.

2.Dünya Savaşı yıllarında Tekirdağ da bulunan askeri hastanenin kapatılması nedeniyle bugünkü Öğretmenevi hastane olarak kullanılırken, yer yetersizliği nedeniyle ‘eski dekanlık binası’ da 1940-51 yılları arasında hastane olarak kullanılıyor.

1951-1960 yılları arasında Gar ve Giray Oteli, lokantası olarak hizmet veren bina, 1984-1987 yılları arasında dönemin kaymakamı Sıtkı Aslan tarafından restore edilerek, 1987 yılında iki katı Bandırma Kültür Eğitim Vakfı, ve bir çok kurum tarafından sosyal amaçlı kullanılıyor.

Bandırma İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin kuruluşu sonrası,1994- 2010 yılları arasında ise bina, Dekanlığa tahsis edildi.

KONAKTA DUVARA BİR
RESİM ASTILAR ADI
VENİZPLOS' MÜS!
HANIMIM MARI'YE
SORDUM;

BU KİM? DİYE...
BANA KURTARICIMIZ
DEDİ BEY!..

PADIŞAH VE HALİFE
EFENDİMİZ VARKEN
BU KURTARICI KİM
SAMİ EFENDİ?!..

ASKERLİK ŞUBESİN-
DEN KERİM BEYİ
GÖRDÜM, BANA İNGİLİZ,
FİRANSIZ, İTALYAN VE RUS-
LARLA YUNANLILARA
YENİLDİK SAMİ BEY!
BU ALMANLAR BİZİ YAK-
TI ELİMİZDE AYUCUMUZDA
NE KADAR TOP TÜFEK
VARSA ALACAKLARMIS
DEDİ.

ORDUSUZ MİLLETMİ OLUR
KERİM BEY?

BU GÜNLERİ
MUMLA ARAYA-
CAĞIZ..
SAMİ EFENDİ!..

Ertesi gün ALIRIZA keçilerini ala-
rak yel değirmenlerinin bulunduğu
Livatya sirtlarına doğru yöneldi.
Yanına Ahmet ile Yusuf'ta gelmişti.

(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

1928 yılında elektrik santrali olarak inşa edilen yapı, kentin büyümesi ve ihtiyacı karşılamaması üzerine ek bina yapı yapıp, ek motorlarla 1957 yılında dönemin kaymakamı Kamil Uçansu tarafından hizmete alındı.

Öncesinde aydınlanma sorununu genel olarak gaz lambasıyla çözen Bandırma, kentin belli mahallelerinde, konut ve iş yerleri yanı sıra cadde ve sokaklarda aydınlanma sorununu çözerek elektrikle tanıştı.

Bandırma'nın elektrikle aydınlatılması sorunu, erterkonnekte sistemine geçilme siyle,1960'lı yılların sonuna kadar sürdü.

Bandırma'nın sembolü haline gelmiş yel değirmenleri bugün Bahçelievler olarak bilinen bölgeden başlayarak Livatya'ya doğru uzanan bölgede bulunuyordu. 13 adet olduğu bilinen yel değirmenleri, bugün bandırma'da Değirmenler caddesine ismini verdi. Rüzgarın estiği yöne doğru hayvan gücü ile döndürülen yel değirmenleri kendi ekseninde 360 derece dönebiliyordu.

(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

Otların arasına uzanmışlar
Deniz'i seyreliyorlardı.

Birden irkildiler.. Zamansız ⑨
Çalan Çan sesleri bir şey-
lerin ters gittiğini haber ve-
riyordu.

Deniz'de dalgaları yatarak Limana yaklaşan Kara dumanlı gemi-
leri görünce şaşkınlıkları arttı. Deniz boyundada bir hare-
ketlilik vardı, insanlar koşuşturup duruyorlardı.

(Eski Fotoğraflarla Bandırma, Bandırma Belediyesi)

1888 yılında yapıldığı tahmin edilen ve bugün ÖĞRETMENEVİ olarak hizmet veren Hacı Yusuf mahallesindeki binanın 1922 yılında önce Rum Hastanesi, daha sonra altı sınıflı bir Ruhban okulu olarak kullanıldığı biliniyor.

1924 yılında sınıf sayısı beşe düşürülerek yine okul olarak hizmete sokulan bina, 'ilk önce açılan okul' anlamına gelen 'Birinci Okul' adını aldı.

1947 yılında Bandırma'nın Kurtuluş Günü olan '17 EYLÜL' adını almış olan okul, daha sonraki yıllarda ihtiyaca vevap vermediğinden 1986 yılında yapımına başlanan yeni binasına Kasım 1989 tarihinde taşınırken, bina Bandırma Öğretmenevi olarak hizmet vermeye başladı.

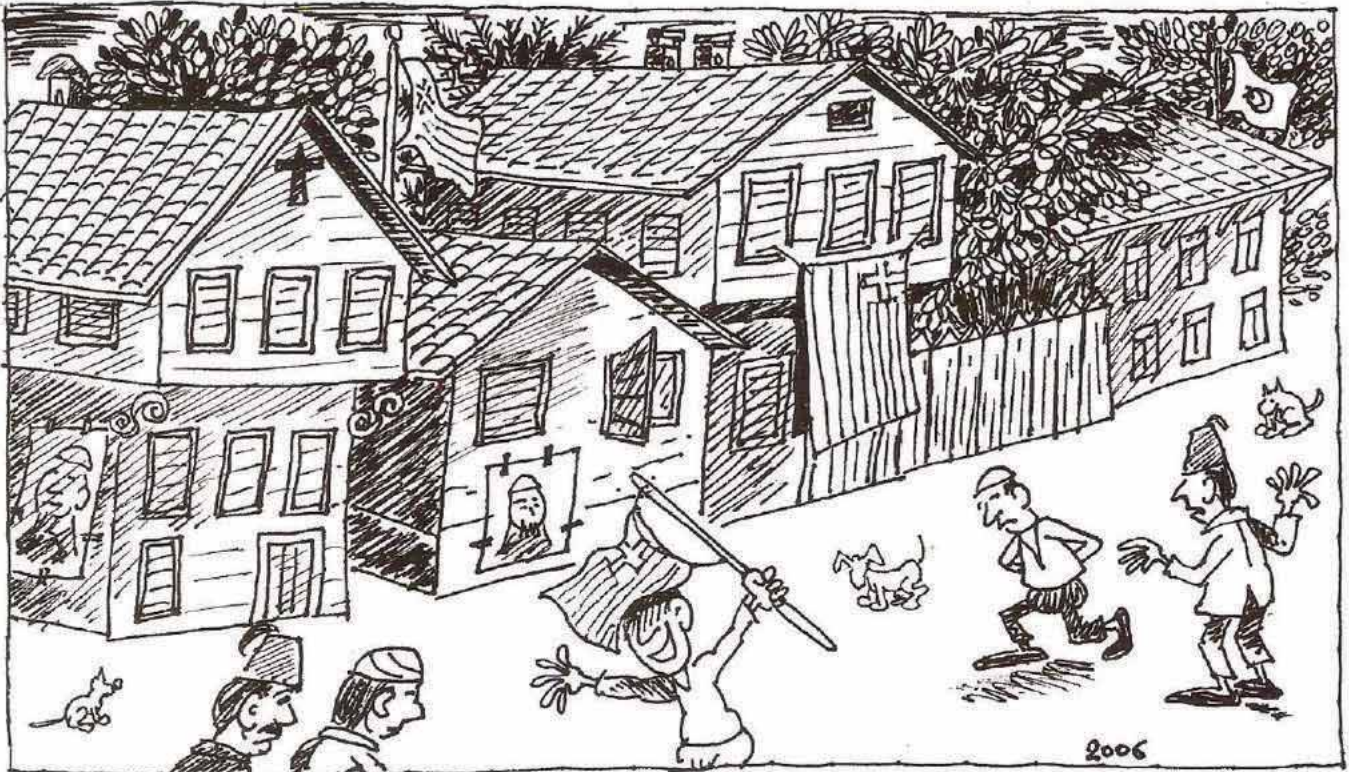

Samî efendilerin evin de bir suskunluk bir durgunluk vardı. Bandırma'daki gelişmeler onları tedirgin ediyordu.

Ali Rıza kursa gitmek üzere sokağa çıktığında, sokakta insanların bayraklar ve resimler ellerinde bir sağa bir sola koşuşturduklarını gördü. Etraf Yunan bayrakları ve bir papazın resimleriyle donatılmıştı. (10)

Dükkan önlerinde Evlerin pencerelerinde keçi sakallı bir adamın resimleri vardı. Rumlar ve ermeniler artık Türklerden kaçar gibiydiler, selam vermiyorlar uzak duruyorlardı.

Bandırma tren yolu 1910'lu yılların başında Fransızlar tarafından yapıldı. Demiryolu güzergahında raylar döşenir, tünel çalışmaları yürütülürken gar binası ve hattın lojmanlar gibi diğer üst yapı inşaatları tamamlandı. Mondros Antlaşması ve işgal yıllarında da Fransızların kontrolünde olan hat kurtuluş sonrası ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşu ve kapütülasyonların sona erdirilmesiyle DDY'na devredildi.

Cumhuriyet döneminde de uzun yıllar Gar Binası olarak hizmet veren bina, demiryolu hattında yapılan yeni düzenlemeler sonrası bir süre Bandırma Halk Kütüphanesi ve daha sonra da Çelikspor Lokali olarak hizmet vermeye devam ediyor.

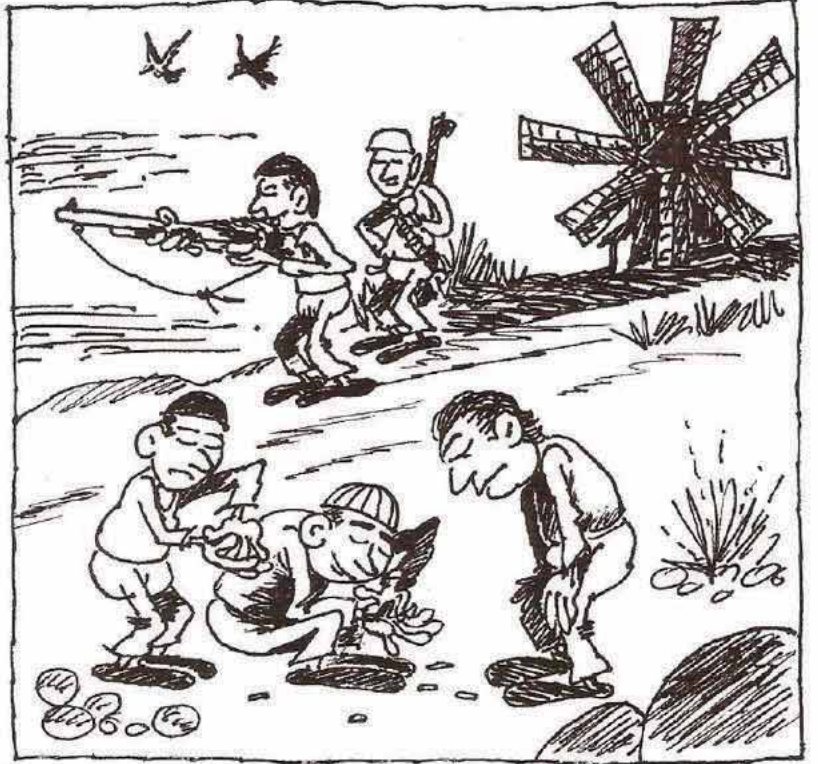
Ali Rıza çocuk aklı ile
olan biteni anlamaya
çalışıyordu.

Bandırmada kötü giden
birşeyler vardı.

Livazya'da silah talimi yapan
insanlar görmüştü.

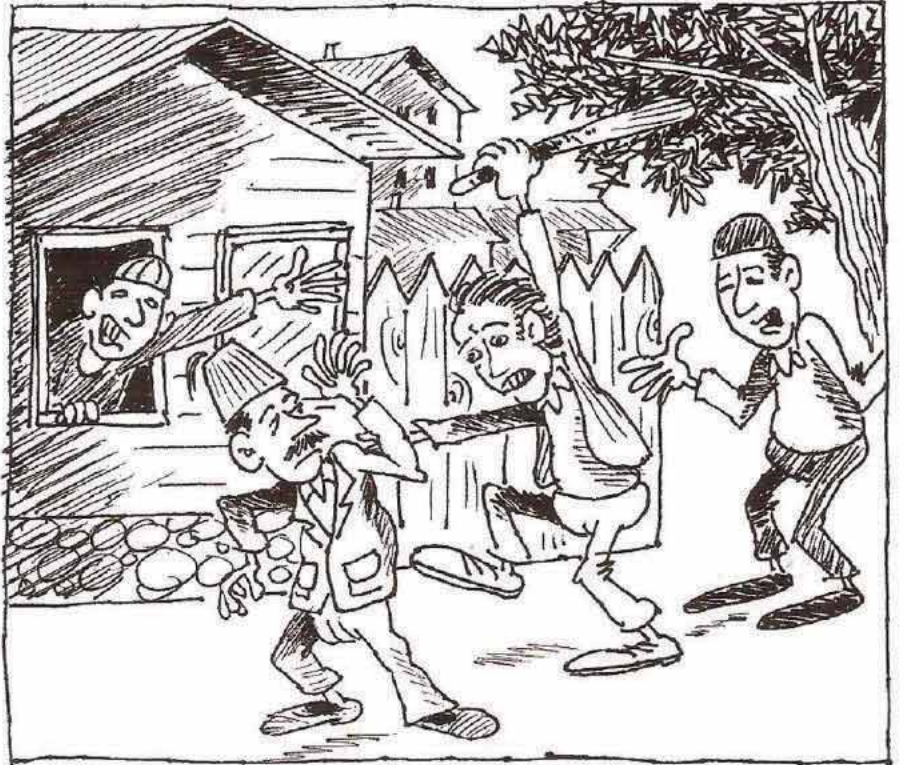
Hatta Ahmet ve Yusuf boş kovanları
toplayarak oyun oynamışlardı.

11

Babasının Patronu
Aleks'in oğlu Yanı'de
burada silah talimi
yapıyordu.

Alaksi Türklere karşı yapılan bu düş-
manlıktan rahatsızdı, çünkü o türk
dostuydu.

Bandırma-İzmir demiryolu çalışmaları 1910 yılında başladı. Daha önce İzmir-Soma arasında bulunan demiryolu, Fransız Robert ve Enklars firmaları tarafından Bandırma'ya ve buradan da Balıkesir'e bağlandı. İzmir Kasaba Temdili (İ.K.T) adı altında çalışan bu demiryolu hattı, Fransız şirketi ve Fransızların kontrolü altındaydı. Hat yapım çalışmaları 01.02.1913 yılında tamamlanarak, resmi olarak hizmete girdi. Şehir İstasyonu da 03.10.1913 tarihinde resmi olarak işletmeye açıldı. Bandırma'ya ilk düzenli tren seferleri de 1913 yılı Şubat ayı başlarında hizmete başladı. Cumhuriyet sonrası kapütülasyonların sona erdirilmesi ile hat D.D.Y.'na devredildi.

Bandırma-Balıkesir tren hattı boyunca tüm üst yapı donatıları da Fransız şirketi tarafından yapıldı. PTT yayını Osmanlı Posta Mühür ve damgaları kataloğunda Bandırma şehir istasyonundan kalkan trende kullanılan gezici posta damgasında görülen tarihte 3.10.1913 tarihi, 1917-1918 Osmanlı devlet salnamesinde Bandırma şehir istasyonunun hizmete açılış tarihini doğrulamaktadır.

Ertesi gün Ali Rıza Kur'an Kur-
suna camiye gidecekti..
Fakat sokaklarda kimselerin
olmadığını görünce..
Anne ve babasının yanına geri
döndü.

Sami efendi ev ahalisini
toplayarak bir konuşma
yaptı.

12

KÖTÜ GÜNLER YAKAMIZA YAPIŞ-
TI! KOMŞULARIMIZ ARTIK BİZE
DÜŞMAN OLDU. SOKAKLARDA
YANLIZ DOLAŞAMAZ İŞE GİDİP
GELEMEZ OLDUK. ORTALIK YA-
TIŞANA KADAR MECBUR KAL-
MADIKÇA SOKAĞA ÇIKMAYA-
LIM.

Akşam saatlerine doğru
Rum ve Ermeni çeteleri so-
kakları istila etmeye
başladılar. Türklere
küfür ve hakaret edi-
yorlardı.

Kadınları kızları kaçırmıyorlar, işki-
rişip, eğlenceler düzenliyorlar, gönül-
lerince eğlenip, kadınlara kızlara
tecavüz ediyorlardı.

‘BANDIRMA POSTA VE TELGRAF MERKEZİ’ olarak 1925 yılında hizmete giren Cumhuriyet caddesi üzerindeki bina,1967 yılına kadar PTT binası olarak da hizmet verdikten sonra 1977 yılına kadar Gümrük Saymanlığı,Mal Müdürlüğü,Vergi Dairesi olarak hizmet verdi. Restore edilmesi sonrası 2013 yılından günümüze halen Bandırma İlçe Emniyet Müdürlüğü tarafından kullanılıyor.

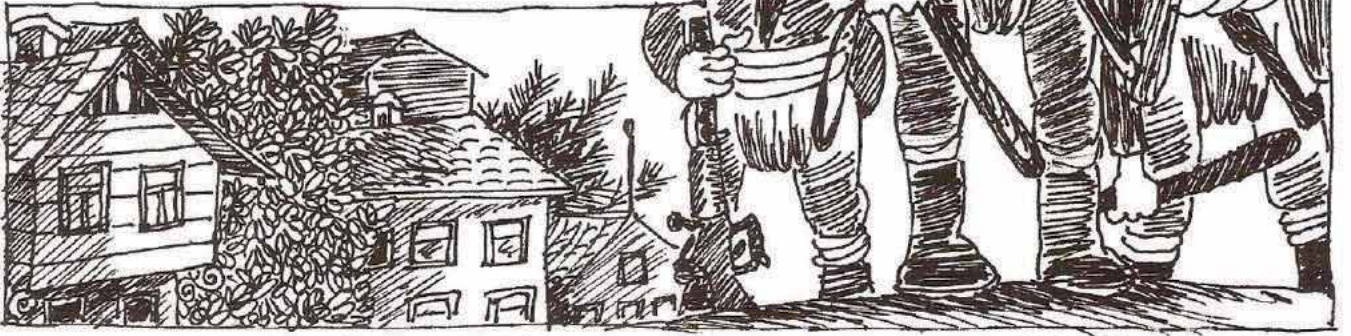

Türk dost u Rum ve Ermeniler
bu çirkin olayları her ne kadar
durdurmaya çalışsalar da onlar-
da zarar görüyorlardı.

Firansız subayları Limanı ade-
ta ele geçirmişlerdi; İngiliz Yunan
ve İtalyan askerlerine çanak tu-
tuyorlar memleketi bir kurt gibi
kemirmeye çalışıyorlardı.
Kuvayi Milliye harekete geçmiş
düşman bu gidişin kötüye vara-
cağını anlamış gibiydi.

Bandırma'da yaşayan müs-
lumanlar Kuvayi Milliye-
leri bekler olmuştu.

13

Ali Rıza bir gün babası ile birlikte Liman'a indi. Orada Gülnihal
vapurunu iskeleye yanaşırken izliyordu. Firansız ve İngiliz su-
baylarının denetimi altında inen yolcular caddeye doğru ilerli-
yorlardı.

Ali Rıza'nın gözü ge-
minin merdivenlerinde
birine takıldı.

(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

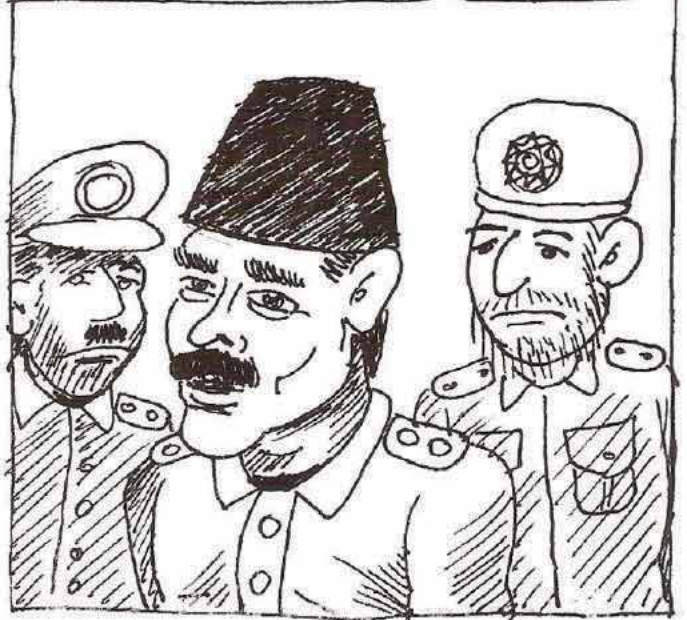
(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

Ali Rıza'nın Vapur'un merdiven başında gördüğü kişi bir Türk Subayı idi. Görkemli, görkemli olduğu kadar da gururlu Türk subayı, tüm heybetli görüntüsüyle etrafındakilere keskin bir bakış attı.

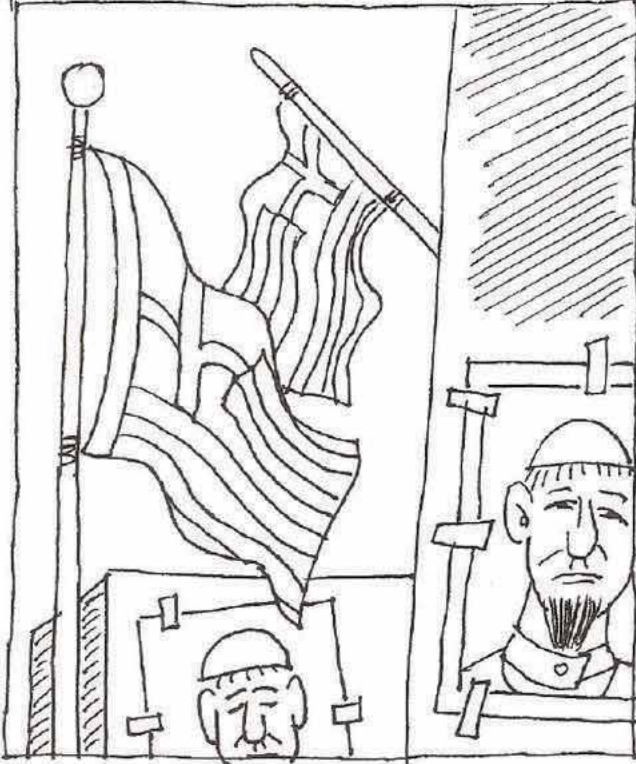
14

Fransız ve İngiliz subaylarının tedirgin bakışları altında ağır, ağır yola doğru yürüdü.

Megdanda dalgalanan Yunan bayrakları ile Venizelos'un resimlerine nefretle baktıktan sonra...

Yere okkalı bir tükürük atarak gizmesiyle adeta yeri ezerek bastı. Sonra yaverine doğru eğilerek kulağına bir şeyler fısıldadı.

BUNLAR BU MEMLEKETİ SAHİPSİZ SANIYORLAR GALİBA!

(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

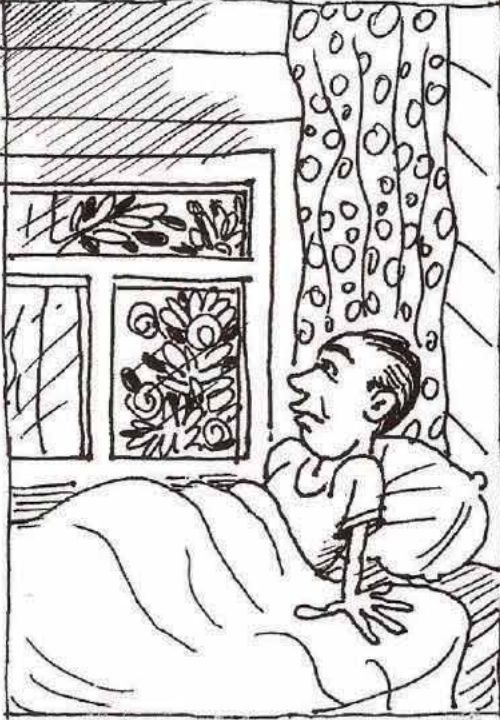
Binanın yapımına 1925 yılında başlanmıştır. Cumhuriyet sonrası, ülkenin yeniden inşa edilmesi kapsamında Bayındırlık Bakanlığı tarafından başlatılan bir çalışma dahilinde Bandırma'ya da bir iskele binası yapılması kararlaştırılmıştır. Çoğunluğu büyük kentlerde olmak üzere, ülke genelinde inşa edilmiş olan 1350 civarında yapıdan biridir.

Eski, iskele binası, "Mili Mimari Akımı"na tipik bir örnek teşkil etmektedir. Kubbeler, orijinal sivri kemerler, tonozlar, büyük saçaklı çatılar, Selçuklu tarzı korniş ve çini kaplamalar, "Milli Mimari Akımı"nın tipik öğeleridir. Seçmecî bir anlayışla bir araya getirilmişlerdir.

Binanın yapımı için önce deniz doldurulmuş, sonra da temelleri atılmıştır. Bina 1926 yılında tamamlanmıştır. İlk halinde binada kubbeler mevcutken, şiddetli bir fırtına ile birlikte uçan kubbeler bir daha yerine konulmayıp, şimdi yerlerinde kiremit kaplama vardır.

Bina, günümüze gelene kadar; belediye binası, kahvehane, lokanta, banka şubesi, çeşitli dükkanlar, astsubay gazinosu ve en son olarak da Belediye yardımlaşma ve dayanışma derneği olarak kullanılmıştır. Halihazırda restorasyonu devam etmekte olup, bu restorasyon çalışması sonrasında binanın nikah salonu ve belediye meclis salonu olarak kullanılacağı ifade edilmektedir.

Ali Rıza ertesi gün yatağın-
dan kalktığında, anne ve
babasının çoktan işleri-
ne gittiklerini anlamak-
ta geçikmedi.

Yatağından fırladı, sonra Ahmet'i (15)
Yusuflu yanına alarak meydan'a
doğru koşmaya başladılar.

Albay Bekir Sami beyin Bandırmaya geldiğini duyan insanlar
meydanda toplanmaya başladılar. Askerlik şubesinden Rifat
bey yüksekçe bir duvara çıkarak kalabalığı süzdü. Meydan
oldukça kalabalıktı ve sözlerine başladı.

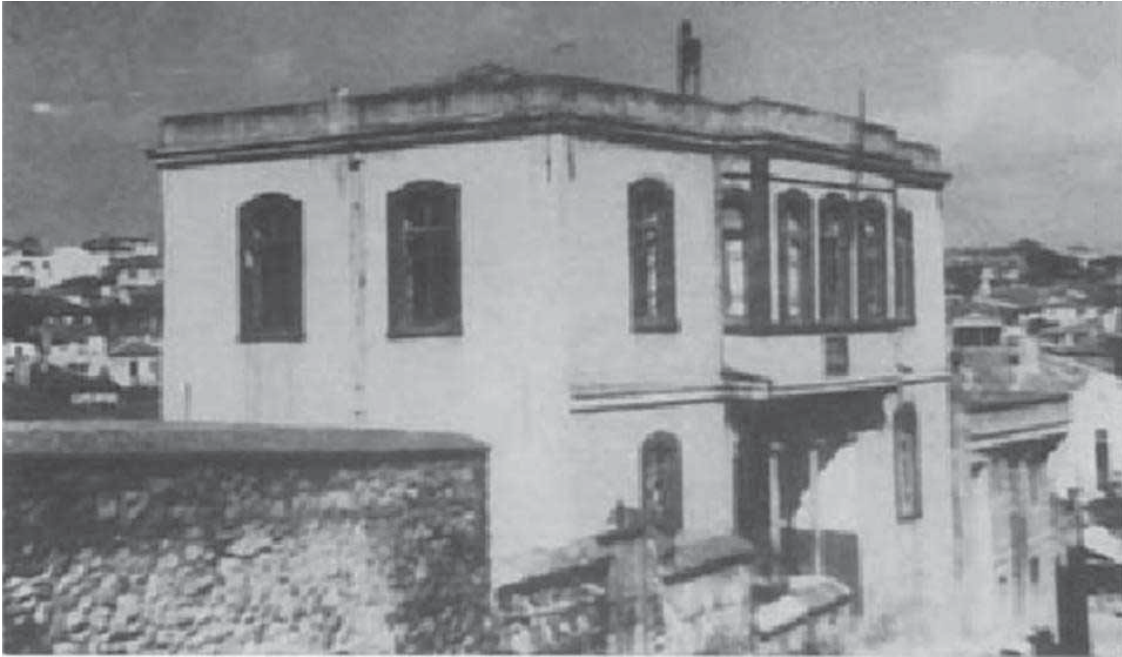
Albay Bekir Sami bey Kentimizde.
Sizlere ilk emirleri şu: Gördüğünüz
Yunan bayrakları ile venizelos'un
Resimleri'nin yırtılıp atılmasıdır.
Bandırma Türk ve müslöman
kentidir..

Yunanlılara dur deme zamanı
gelmiştir. Karılarımızı kız
larımızı düşman palıkar
yaların kucağında görmek
istemiyor, camilerde çan
sesi duymak istemiyor-
samız Haydi silah ba-
şına!..

Osmanlı döneminde ‘TÜTÜN İNHİSAR İDARESİ’ olarak kullanılan ve kapitalüsyonlar döneminde ‘REJİ’ olarak da kullanılan bina, Cumhuriyet dönemiyle kapitülasyonların kaldırılmasıyla Eski TEKEL binası olarak yıllarca hizmet verdi. Daha sonra bir dönem Esnaf Dernekleri Lokali olarak da kullanılan bina, bugün Bandırma Halk Kütüphanesi olarak hizmet veriyor.

Evyapan İlköğretim Okulu binasının ilk hali(Marifet-i İnas Kız Okulu)Bu bina 1966 yılında yıkılarak yerine bugünkü okul binası yapılmıştır.

(1907) (Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

BUGÜN NE DEVLET NE
HÜKÜMET KALMIŞTIR,,
DEVLET'TE HÜKÜMET'TE
SİZLERSİNİZ; BU VATAN
BİZİMDİR BİZİM KALA-
CAK. YA ÖLECEĞİZ YA-
BİR TEK TÜRK BU TOP-
RAKLARDA KALMAYACAK!

Türk ve müslüman azınlıklar 16
Allah, Allah nidalarıyla dört bir
yana dağılarak, Yunan bayrak-
larını ve Venizelos'un resimleri-
ni parçaladılar.

Rum ve Ermenilere zarar veril-
memiştir fakat, onlar tedirgindi
Yunan işgali ile bir an önce Ban-
dırmanın kendi egemenliklerine
geçmesini istiyorlardı.
Binbaşı HADKINSON gittikçe
kontrolden çıkan kent'e, Mös-
yö Burke ile değerlendirme yap-
maya çalışıyorlardı.

LİMANDAN GİZLİ GİZLİ SİLAH SEV-
KİYATİ YAPIYORLAR BU DURUMA
NE DİYORSUNUZ SAYIN MÖSYÖ?

İngiliz Binbaşı HADKINSON hiç bir şey
yapamama'nın tedirginaliği içinde
kendi kendini kemiriyordu.
Sokaklarda rahat gezemiyorlar
insanlar bir birlerini tartaklıyor
kent'e iç savaş çıkmıştı bile.

BU TÜRKLER'E HATLERİNİ BİLDİRME
ZAMANI GELMİŞTİR. KISA ZAMANDA
ÖNLEM ALMAZSAK BİZ ZARARLI ÇI-
KACAĞIZ BİNBAŞIM!

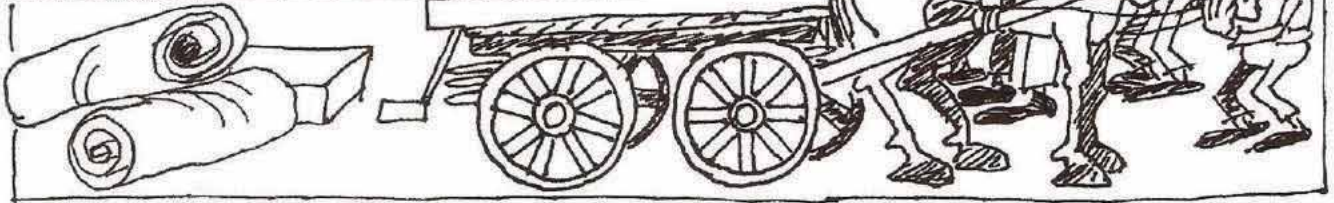
1925 yılında inşaatına başlanan hastane inşaatına, Hayfa'dan Pertevniyal Vakfı adına gönderilen 10 bin TL.nin dönemin belediye başkanı Kaşif Acar'ın inşaat yapımına harcamasıyla, hastane inşaatı 1928 yılında tamamlanarak Pertevniyal Hastanesi ismiyle hizmete girdi.

Hastanenin ilk başhekimisi ise Atatürk'ün yakın arkadaşı Opr,Dr. Necati Bey'dir.

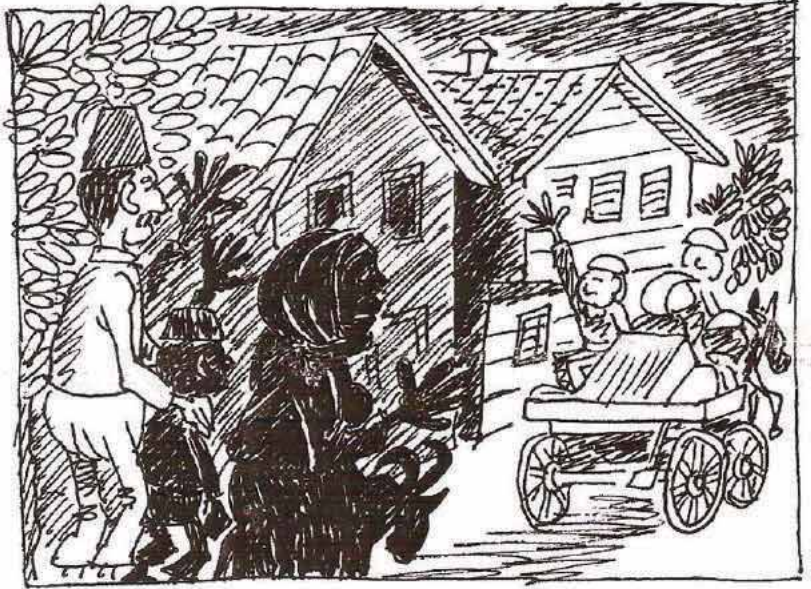
1931 yılında kalorifer tesisatının yapımıyla, Türkiye'nin 9. kalorifer sistemli hastanesi olan Pertevniyel Hastanesi, 1956 yılına kadar Bandırma Belediyesi bünyesinde hizmet verirken, aynı yıl Sağlık Bakanlığı'na devredildi.

O gece Yusuş'un aile'si yatağı yorganı toparlayıp dükkanlarına kilit vurmuşlar Karacabeyle göç edebileceklerini söylüyorlardı. Ali Rıza en yakın arkadaşının gideceğini öğrenince yıkılmıştı.

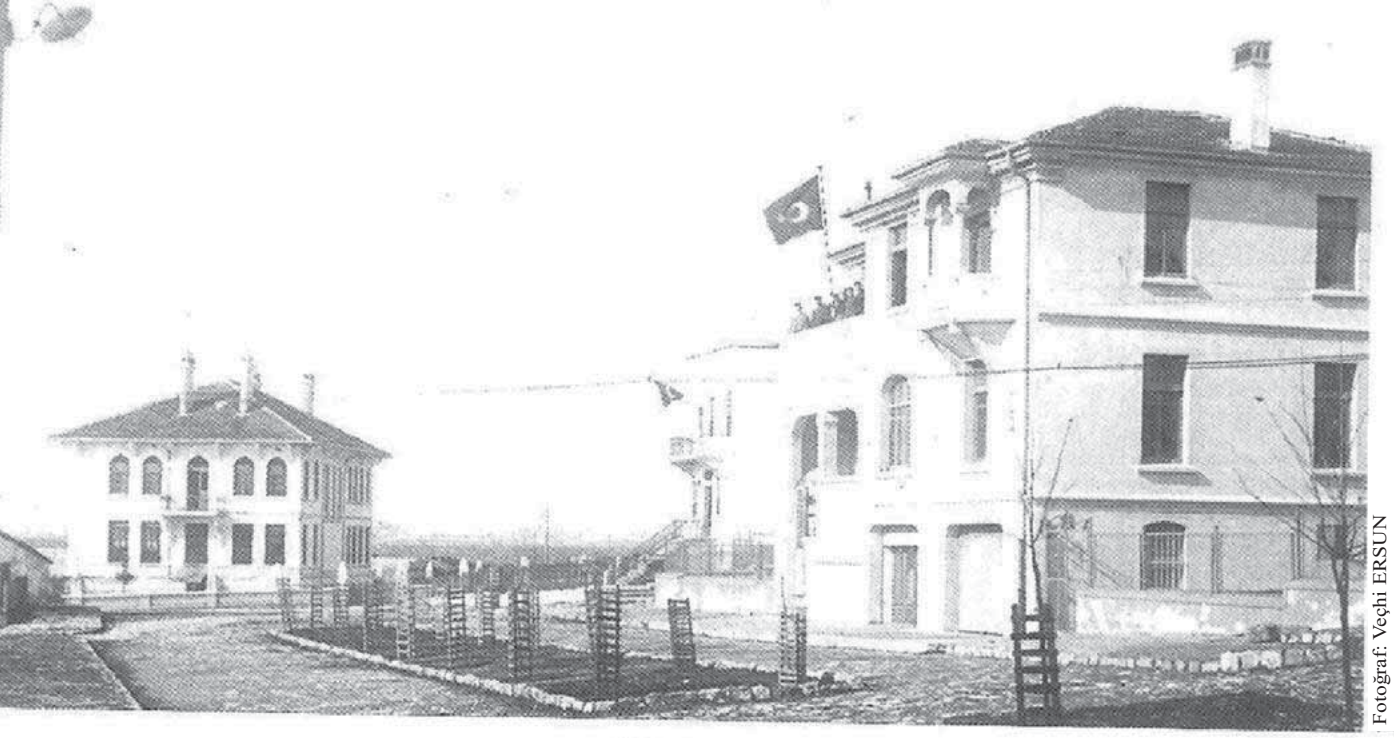

Eşyalarını at arabasına yüklediler Yusuş ile Ali Rıza'nın vedalaşma vakti gelmişti.

Bandırma'dan göçler başlamış sokaklarda çatışmalar oluyordu. Ali Rıza bir zamanlar kardeşçe yaşayan bir birlerine kız alıp veren bu insanlara ne olduğunu hâla anlayamamıştı.

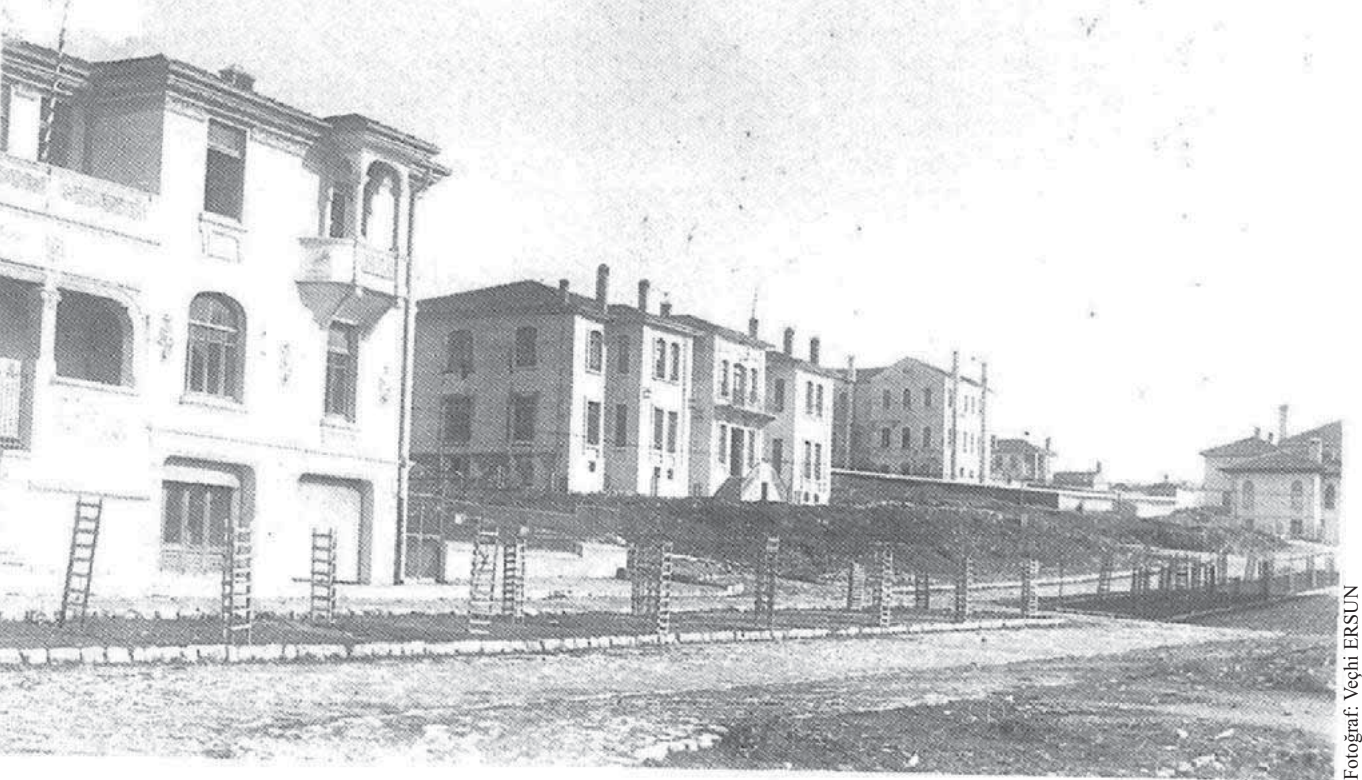

Fotoğraf: Veçhi ERSUN

(1933)

(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

Bugünkü İstiklal caddesinin bir görünümü. Eski Tekel binası(Sugünün Halk Kütüphanesi).İkisinin arasında eski Halkevi binası. Kaymakamlık binası ve Vecihibey Okulu... (Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

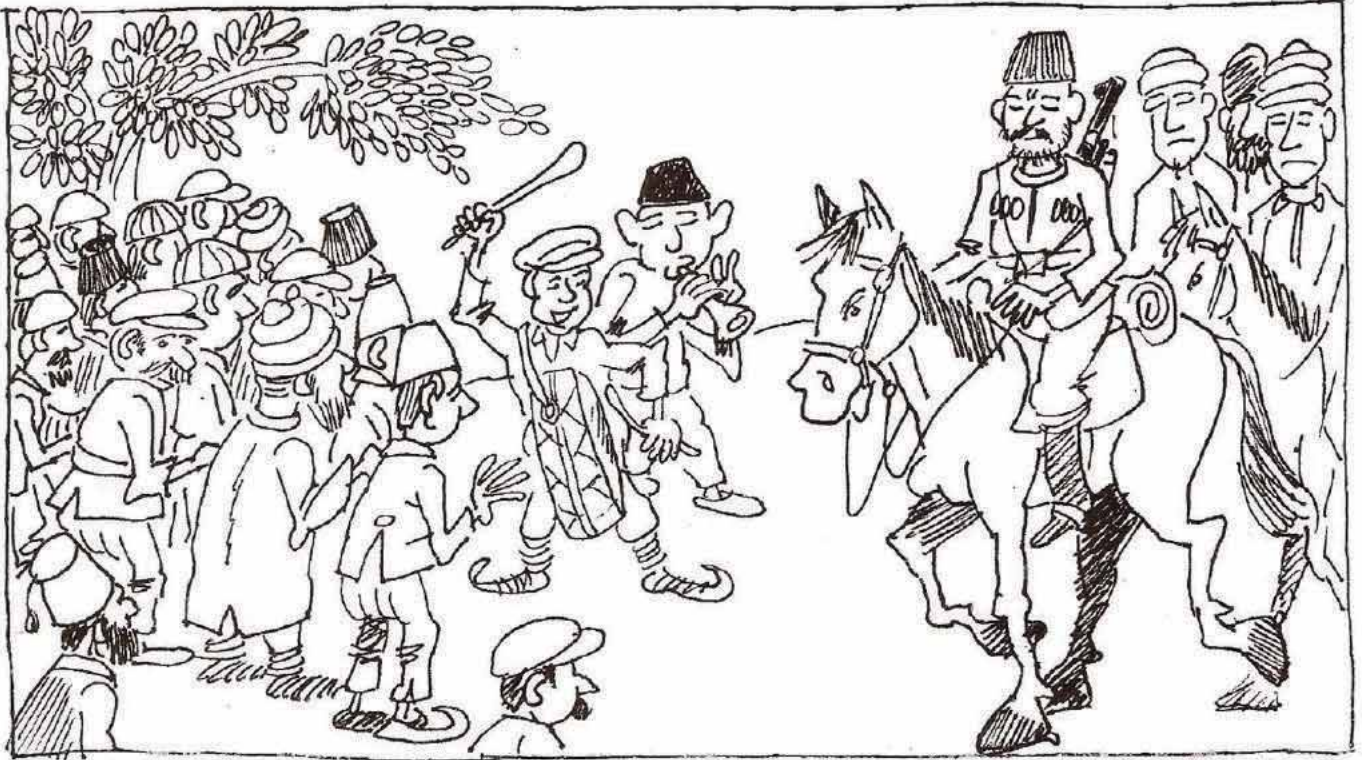

Fotoğraf: Veçhi ERSUN

(1933)

(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

DAVULLAR ZURNALAR ÇALMAYA BAŞLAMIŞTI. RAHİP GREGORİ, KIZIL HANÇERİ VE NİĞANBAĞCI SUBAYLAR KARTALÇEŞME MEVKİİNDE TOPLANMAYA BAŞLAMISLARDI. ANZAVUR BAKIMLI VE GÜZEL BİR ATIN ÜZERİNDE BANDIRMAYA GELİYORDU.

BABASI ALİRİZA'NIN BAŞINI OKŞADI ÇÜNKÜ ONLARINDA ORAYA GİTMESİ GEREKİYORDU.

ANZAVUR ŞEHZADE CEMALETTİN'İN ÖNÜNDE ATINDAN İNEREK ŞEHZADENİN ELİNİ ÖPTÜ.

Fotoğraf: İlhan SÖNMEZ (Eski Fotoğraflarla Bandırma, Bandırma Belediyesi)

(1906)

“Bandırma Sainte Trinite Kilisesi’nde Rumların kutsal günlerinden birinde yapılan kutlamaya ait bir fotoğraf.(25 Haziran 1906)

Kilise, bugün Demirlitaş olarak anılan yerde denizin hemen kıyısında bulunuyordu. Kilisenin çanı 1935 yılına kadar denizin içinde duruyordu.

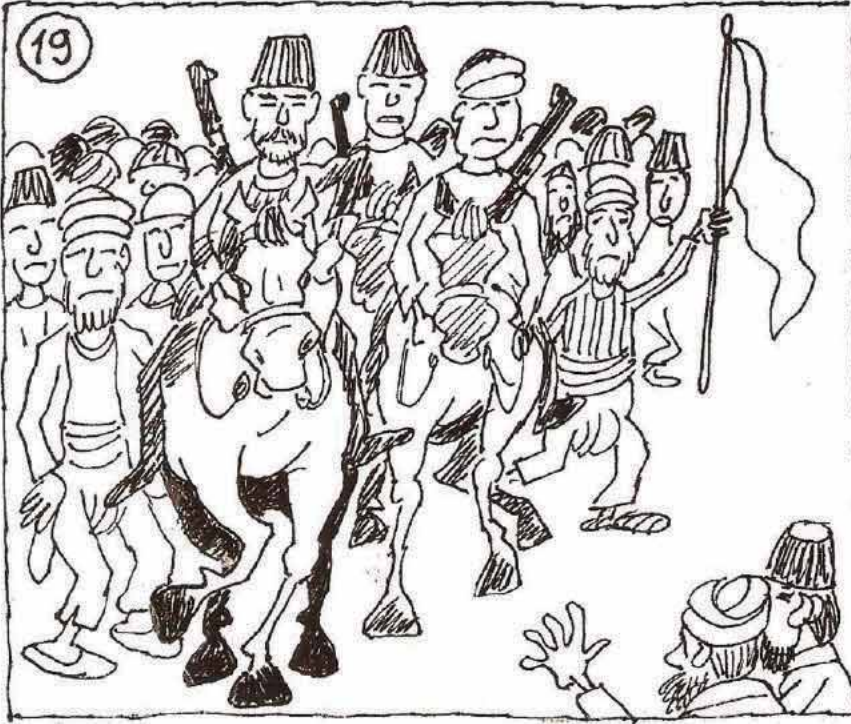
Fotoğrafta Müslümanların Rumların kutsal gününe katıldıkları görülüyor. O çağlarda dinleri farklı bile olsa Bandırma’da insanların dostça, kardeşçe birarada yaşadığının güzel bir belgesi.”

(Eski Fotoğraflarda Bandırma, Bandırma Belediyesi)

Cumhuriyet ve işgal öncesi Osmanlı dönemi Bandırma’da, sosyal ve demografik yapı farklı etnik kökene sahip farklı dinsel inançlardan insanların bir arada yaşadığı, dini inançları ne ise ibadetlerini kendi dinsel mabedlerinde özgürce gerçekleştirdikleri bir kentti.

Osmanlı dönemi Bandırması’nda, yerleşik nüfusu oluşturan müslümanlar, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler ve Bulgarlarla iç içe sosyal yaşamı paylaşırlardı. Ezan sesine çan sesi eşlik ederken, camilerin mihraplarına hristiyanların dinsel mabedlerinin mihrapları eşlik ederdi. Her inanç sahibi kutsal günlerini birlikte, saygı içinde kutlar, dayanışır ve mutluluğunu paylaşırdı.

DAHA SONRA İMAM RIZA EFENDİ TARAFINDAN OKUNUP ÜFLENDİ. KAYMAKAM ÖNDE OLMAK ÜZERE ANZAVUR BANDIRMA'NIN İLERİ GELENLERİNE ELİNİ ÖPTÜRDÜ. ŞAH İSMAİL EFENDİNİN ÖNCÜLÜK YAPTIĞI HEYET İLE BİRLİKTE ŞEHİR MERKEZİNE DOĞRU YÜRÜŞE GEÇTİLER. SAMİ EFENDİ OĞLU İLE KALABALIGA KARIŞTI.

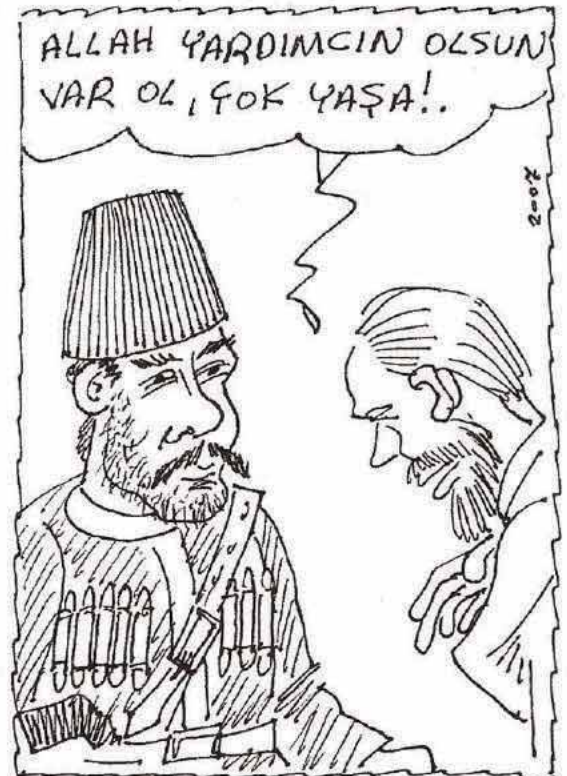

ANZAVUR HÜKÜMET KONAĞININ ÖNÜNE GELDİKLERİNDE YÜKSEKÇE BİR KAYANIN ÜZERİNE ÇIKARAK KONUŞMAK İÇİN KALABALIGI ETRAFINA TOPLADI.

KONUŞMASININ ARDINDAN BÜYÜK BİR ALKIŞ KOPTU. KONAKTAKİ ODASINA ÇEKİLEREK ZİYARETÇİLERİ KABUL BUĞURDU.

Kuvayı Milliye'yi ezmek ve yok etmek için görevlendirildim. Damat Ferit Paşa hükümetine ve bana destek vermenizi istiyorum.

ALLAH YARDIMCIN OLSUN VAR OL, ÇOK YAŞA!.

Fotoğraf: Muhsin KAPÇAK

(1924)

(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

Bandırma tren istasyonunda, trene binmek için bekleyen yolcular.(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi) 17 Eylül 1922 de düşman işgalinden kurtulmuş Bandırma'da Haydarçavuş Camii'nin kubbesinin tahribi nedeniyle yok.Kentte yangın izleri hala taze.

Bandırma iskelesine yanaşmış Gülnihal Gemisi.Gemiye yüklenmek üzere iskeleye indirilmiş bakla çuvalları, öküz arabalarıyla gemiye yüklenmeden önce...'

(Eski Fotoğraflarla Bandırma)

(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

Ertesi gün Ali Rıza'nın kapısına biri gelmişti. Kapıya vuruyordu.

20

HAYIRDIR SAMİ EFENDİ! PALIKARYALAR KAPIMIZA KADAR DAYANDILAR GALİBA?

SİZ ARKA BAHÇEYE GİZLENİN. BEN Bİ BAKAYIM.

Gelen Aleks'i idi Sami efendiyi işe çağırma-ya gelmişti.

YARIN SABAH SENİ İŞE BEKLİYORUM SAMİ EFENDİ. BEN SİZİN DOSTUNUZUM İNAT ETME, ŞU KARNE-LERİ AL İŞİNİN BAŞINA DÖN TAMAMMI?

Samî efendi uzun uzun düşündü. Kararsızdı çünkü or-talık karışık-tı. Hanedeki-lerin riskini ka-zanmak zorun-da idi. ve gitmeye karar verdi.

NEDEN SOKAĞA ÇIKAMIYORUZ? NEDEN İNSANLAR KAVGA EDİYOR? BİZE NE OLACAK?

Ertesi gün işinden yorgun ge-len Sami efendi, bahçedeki sedir'e uzanmış dinleniyordu. Ayşe hanım bulaşıkları yıkıyor Ali Rıza oyun oynuyordu.

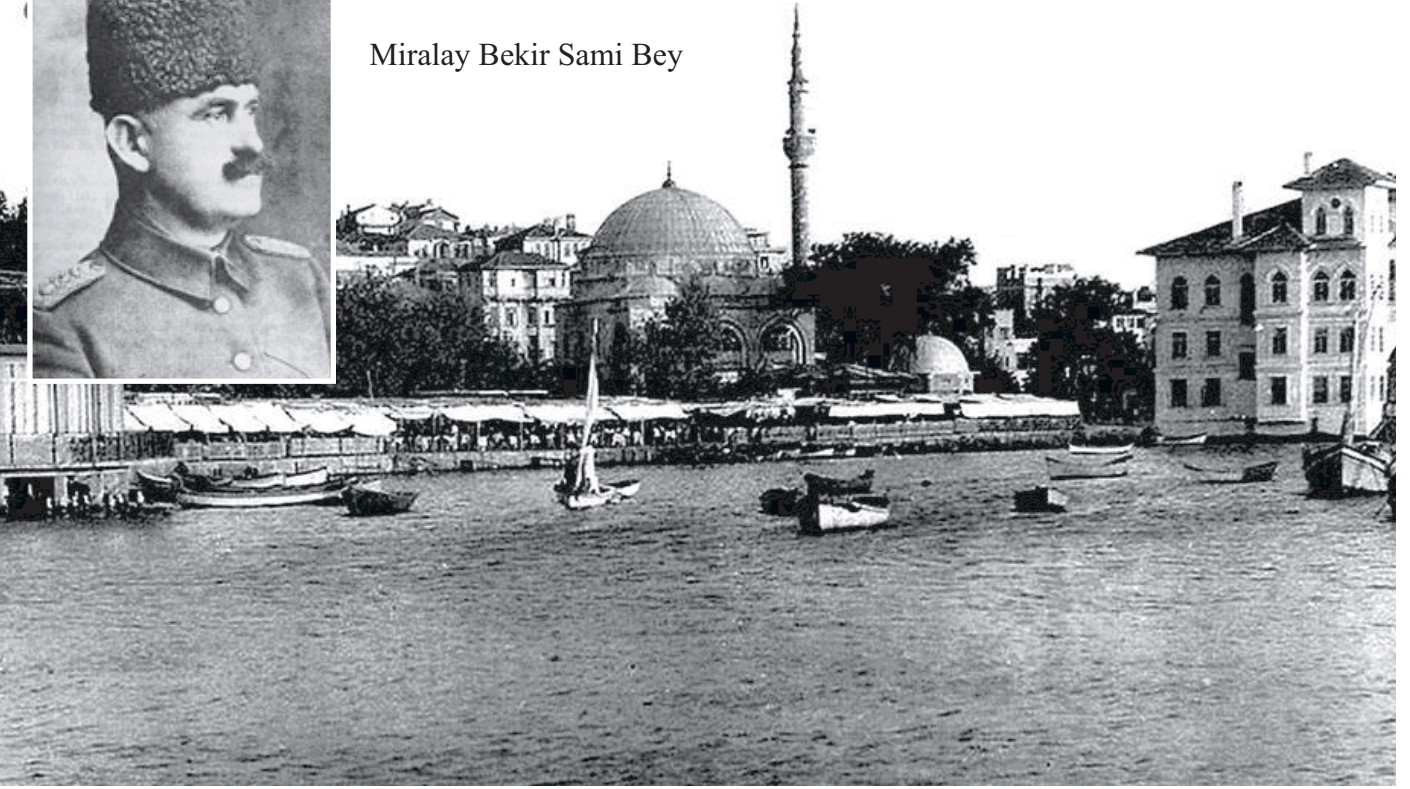
Sokaktan sesler geliyordu. Yunan palikaryaların sesiydi bu. Birden Sami efendilerin kapısı zorlanmaya başladı. Avludan içe riye Yunan jandarmaları girdi. Gözleri dönmüş gibiydi.

GEKİL KENARA! NEREDE O???

Miralay Bekir Sami Bey

(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

İlhan SELÇUK'un "Yüzbaşı Selahattin'in Romanı" adlı eserinde o günlerin Bandırması şöyle anlatılır:

"21 Mayıs 1919 günü Bandırma'ya geldiğimiz zaman, şehirde Yunan bayraklarıyla süslenmiş zafer takları gördük. Şehri gezdiğimizde derin bir acıya gömüldük. Her yanda Venizelos'un resimleri, Yunan bayraklı taklar ve sokaklarda Rumların sesleri

"Zito Venizelos"

İkide birde uzaklardan görünen bir vapur dumanı üzerine Yunan donanması geliyor sanısıyla, Rumlar kıyıya sevinç çılgınlıklarıyla koşuyorlardı."

Manisa'daki 17. kolordu Komutanlığı'na atanan ve buraya gitmek üzere Bandırma'ya gelen Bekir Sami Bey, Bandırma'nın bu durumu karşısında bir şeyler yapma gereği hissetmiştir.

Kendisi de aslen Manyas Haydar Köyünden olan Bekir Sami Bey, 22 Mayıs 1919 sabahı Yaveri Yüzbaşı Selahattin'i göndererek, Bandırma'da görevli tümen komutan vekilini kaldığı otele çağırması ve ona şehirdeki Yunan bayraklarını toplatması emrini vermiştir. Yarım saat sonra şehirdeki bütün Yunan bayrakları indirilmiş ve Türk halkı da bu olayda askerlere yardımcı olmuştur.

Bekir Sami Bey aynı gün öğle namazından sonra halkı camide toplayarak bir konuşma yapmıştır. "Yüzbaşı

Selahattin'in Romanı"nda camideki konuşmasında şunları söylediği aktarılmaktadır:

"Müslümanlar! Eğer bu camide çan görmek istemiyorsanız, eğer ailelerinizi Yunan palikaryalarının kucağında görmek istemiyorsanız, haydi silah başına! Bugün ne hükümet ne devlet kalmıştır. Devlet de siz, hükümet de sizsiniz! Ya düşmanları öldüreceğiz bu vatan bize kalacak; ya biz öleceğiz, bu vatani alanlar burada tek bir Türk bulamayacak. Her yabancı bayrak düşmandır, yırtın ve yakın!"

Kemal Tahir'in "Yorgun Savaşçı" adlı eserinde de, Bekir Sami Bey'in camide yaptığı konuşmada söylediklerini bir bildiri halinde yazdırarak şehrin çeşitli yerlerine astırdığı belirtilmektedir. Bildiride özetle şöyle denmektedir:

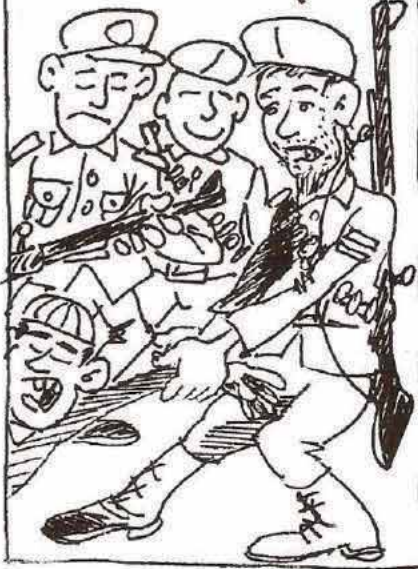
"Bandırmalılar,

Dinimizde gavurla vuruşmak Tanrı buyruğudur. ...Yurdu düşman bastı mı, Müslüman olanlar birleşip karşı çıkacak... Aramızdaki geçimsizlikleri unutacağız. Kardeş olmanın zamanıdır. Sinmekte hiçbir fayda yok... Ben Bandırma milletini yiğit bilirim... Yunan yürümektedir arkadaşlar... Sevgili Bandırmamızın düşman ayağı altında kalmasını istemiyorsak, düşmanı uzaklarda karşılamalıyız. Herkes birbirini güçlendirsin..."

Ali Rıza'yı yaka, paça sokacağı doğru sürüklediler.

ANNEE!!..BABAAA!!
KURTARIN BENİ..

GEL BURAYA!

Ayşe hanım Jandarmaların ayaklarına sarıldı, adeta yalvırıyordu ama dipçikler kadına arkası arkasıyla indi.

YALVARIRIM ALİ RIZA MI
BIRAKIN O SİZE NE
YAPTI??

Yunan subayı haykırdı.

21

ALIN BUNU
KARAKOLA GÖTÜR-
ÜN ÇABUK!!

Samî efendi çaresiz ne yapacağını şaşırmıştı.

OĞLUM SİZE
NE YAPTI?
ALLAH AŞKINA NE
OLUYOR?!!

OĞLUNUZ KOMŞU'NUN
KÖPEĞİNE KONSTANTİN
ADINI TAKMIŞ! HAKA-
RET EDİYOR CEZALI.

AMA O'DA
KÖPEĞİNİ
MUSTAFA KEMAL
DİYE ÇAĞIRIYO!!

Ali Rıza kendini savun-
sada askerler onu
dinlemediler sürükle-
yerek alıp götürdüler.

OĞLUMUZA
NE YAPACAKLAR?
ALDILAR GÖTÜRÜ-
YORLAR SAMİ
EFENDİ!!

“Damat Ferit’in tekrar iktidara getirilmesinden sonra İstanbul’da millî hareket düşmanlarının faaliyetleri tekrar hızlanmıştı. Vahdettin’in yeniden iktidara getirdiği Damat Ferit Hükümeti O yüzden tüm güçleriyle bu haini desteklemeye koyuldular. 8 Nisanda görüştüğü İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Robeck’le millî hareketi yok etmek için devletin askerî gücünü de kullanmak istediğini bildirdi. Bu görüşme sırasında Ahmet Anzavur’u Bandırma bölgesinde görevlendirmek İzmit-Bolu ve Trabzon’da milliyetçilere karşı patlak veren yerel ayaklanmalardan yararlanmak istediğini söyledi. O sıralarda Bandırma’da bulunan Askere Alma Dairesi Başkanı Şehzâde Cemalettin Efendi de Anzavur’a nasihatta bulunmak için Gönen’e gitti.

Halbuki bu nasihatların hemen arkasından Anzavur Gönen’den kendisine katılan yeni kuvvetlerle Bandırma üzerine yürümeye başladı.

O sırada Bandırma’da Yusuf İzzet Paşa’nın kumandasında önemli sayılabilecek bir kuvvet ve mühimmat vardı. Her nedense Bandırma’daki kuvvetin mukavemete yeterli olmadığını düşünen Paşa yanına yaverini ve daha birkaç subay ve biraz kuvvet alarak Bursa’ya gitmek üzere Karacabey’e hareket etti. Bunun üzerine Bandırma’da bulunan Kaymakam Seyah Bey’e 175. Alay karargâh kumandanı Kâzım Bey Bandırma’da bulunan bütün subay ve askerle derhal Balıkesir’e hareket etmesini, gelmeyecek olan subayların kendilerinden sayılmayacaklarını çok yakında eşkıyaların ezileceğini bildirdi. Seyah Bey bu görüşme üzerine subay ve askerlerle beraber süratle Balıkesir’e hareket etti. Böylece Anzavur bir çarpışma olmadan Bandırma’ya girdi.

Bandırma’ya giriş de aynen Gönen’de yapıldığı gibi çapulculuk ve alçakça zulümle sonuçlandırıldı. Eşkıyaların Bandırma’ya girmeleri üzerine önemli bir durum ortaya çıkıyordu. Artık Anzavur’la İstanbul Hükümetinin doğrudan doğruya irtibat kurmalarına bir engel kalmıyordu.”(Kazım Özalp’in Anıları)

Ahmet ANZAVUR: İşgal dönemi ve Kurtuluş Yıllarında Kuvayı Milliye’ye karşı ayaklanmaları organize eden Kuvayı İnzi-bati’ye kumandanı ve İngiliz işbirlikçisi. 1921’de Karabiga’nın Adliye köyü civarında, Yeniçiftlik köyünde Kuvayı Milliyeciler tarafından öldürüldü.

Samî efendi Ali Rıza'yı kurtarmak için hemen Aleksî'nin yazıhanesine koştu. (22)

ALEKSİ VE SAMİ EFENDİ HEMEN JANDARMA KARAKOLUNA KOŞTULAR.

SAYIN KUMANDAN! BUNLAR BİZİM DOSTLARIMIZ BİR YANLIŞLIK OLMUŞ RICA ETSEM OĞLANI GÖTÜREBİLİRMİYİZ?

ALEKSİ, ALİ RIZA'YI JANDARMA LARIN ELİNDEN ALDI. FAKAT ÇOCUK KARAKOLDA JANDARMADAN YEDİĞİ DAYAKTAN AYAKTA DURACAK HALDE DEĞİLDİ.

Samî Efendi çocuğunu kucakladı ve evinin yolunu tuttu.

15 Eylülde Baba oğul daha güvenli olduğunu düşündükleri komşu erinde saklanmaya karar verdiler. Kadınlar ve delikanlı kızlar daha güvenilir yerlere taşınmışlar Ali Rıza ve Ahmet Babalarının yanında kalmışlardı. Kendi güvenlikleri için kenti terk etmeleri gerekiyordu.

Kuvay-ı Milliye Köprülü Hamdi Bey

“Gelibolu’daki Akbaş cephaneliğinde çok sayıda Rus tüfeği mitralyöz ve 5 bin sandık kadar da cephane vardı. İtilaf Devletleri bunları Menşeviklere vermek istiyorlardı. Bunu duyan vatanseverler özellikle Balıkesir Hey’et-i Merkeziyesi üyelerinden Köprülülü Hamdi Bey arkadaşı Dramalı Rıza Bey ile birlikte Akbaş cephaneliğini 26/27 Ocak 1920 gecesi basarak cephaneyi Anadolu’ya geçirmişti. Buna son derece sinirlenen İngilizler 1 Şubat 1920’de Bandırma’ya 200 kişilik bir birlik çıkardılar. Bu işgalle de yetinmeyerek kendilerine ayrılmış olan Rumlara ait evleri reddederek “Mekteb-i İ’ dâ di” binasıyla civarındaki Müslüman evlerini işgal ettiler .

İtilaf Devletleri gemileri ise Bandırma’nın önüne gelerek demir atmışlardı. Akbaş Cephaneliğinden alınan silahların derhal geri verilmesini istiyorlardı. İzmir’e Doğru Gazetesi Bandırma’nın işgali aleyhinde şiddetli neşriyatta bulunuyordu. Balıkesir Hey’et-i Merkeziyesi de işgali protesto etti ve Bandırma’nın derhal tahliye edilmesini Bunun bir blöf olmadığını ve her an kritik bir durumun meydana gelebileceğini anlamış olan İngilizler Bandırma’da daha fazla kalmanın gereksiz olduğuna kanaat getirerek araştırmalarından bir sonuç alamadan 11 Şubat 1920’de Bandırma’yı terk ettiler....”(Kazım Özalp’ın Anıları)

Köprülü Hamdi Bey ve Bandırmalı Kani Bey’in Biga’da Şehitlikte kabirleri..

Ali Rıza iyileşince, Babası ile birlikte Bandırma'yı terk etmeye karar verdiler.

ARTIK BURADA KALAMAYIZ. BANDIRMA YAŞANMAZ BİR HÂL ALDI.. BURADAN GİDELİM.

Duvar kenarlarından ağaçları sper ederek şehir dışına doğru koşar adımlarla gidiyorlardı.

Tam bir köşeden dönerken Yunan jandarmalarına yakalandılar. Ali Rıza babasına haykırdı. 23

Tekmeler, yumruklar havada uçuşuyordu. Ali Rıza cevap veremeliydi. Yunan askerleri vurmaya başladı.

Önünde durdukları hane kapısı açıldı burası Abdi efendinin evi idi.

Yaşlı adama tekme tokat girdiler ve sokaktan geçen herkezi toplayarak esir kampına doğru yürüdüler.

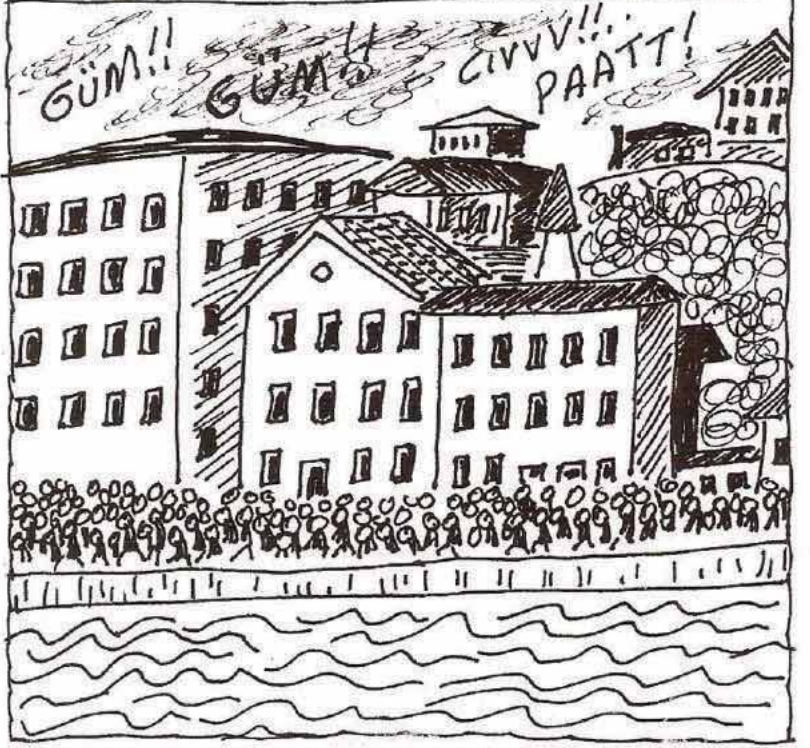

Yunan Ordusunun Bandırma'ya girişı...30 Haziran 1920 günü Balıkesir'e giren Yunan İzmir Tümeni, Bandırma'ya yürümek için güç toplarken, öncü birlikleri Bandırma istikametine yola çıkar. Bir diğer kol ise, 28 Haziran'da Ayvalık'a saldıran Yunan Bağımsız Ayvalık Alayı, 29 Haziran'da Burhaniye'yi, 1 Temmuz'da Edremit'i ele geçirerek Bandırma'ya yönelir. 22 Haziran'da başlayan Yunan taarruzu ile birlikte Selanik'ten 27. Yunan Piyade Alayını Dedeoğlu'ndan İskeçe Yunan Tümen Karargahıyla, 15. Yunan Alayı'nı Limni'ye getirtmiş ve burada beklemekte olan Yunan Genel Kurmayı, 1 Temmuz perşembe günü sabahı savaş gemileriyle Bandırma ve Erdek'e yönelinmiş, her iki kent 2 Temmuz'da işgal edilmiştir. Bandırma'nın işgali 2 yıl 2 ay 15 gün sürecektir.

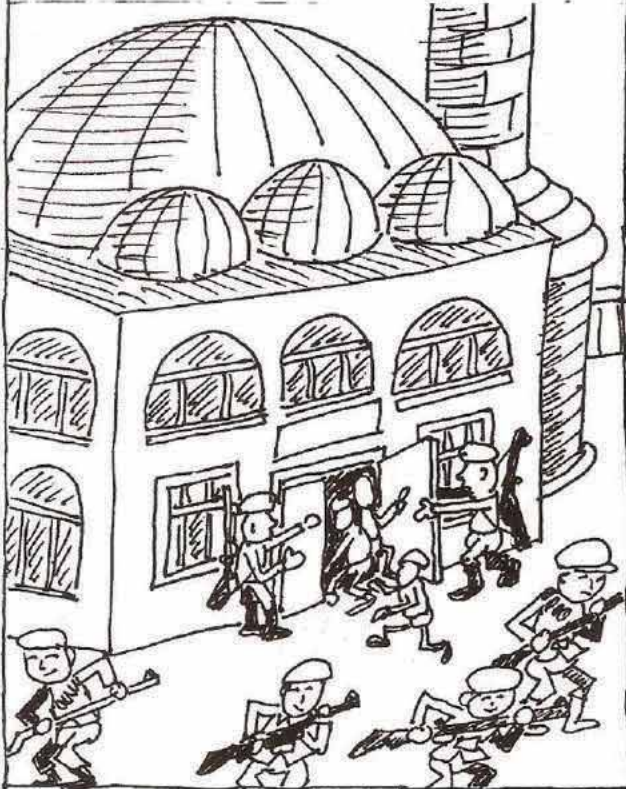
Tel örgüyle kaplı toplama kampında aç ve susuz son-
larının ne olacağını bilme-
den beklemeye başladılar.
Hava ayazdı, Yedikleri da-
yıklardan her tarafları sız-
lıyordu. Ali Rıza bir köşede
büzülmüş beklemekten baş-
ka çaresi yoktu.

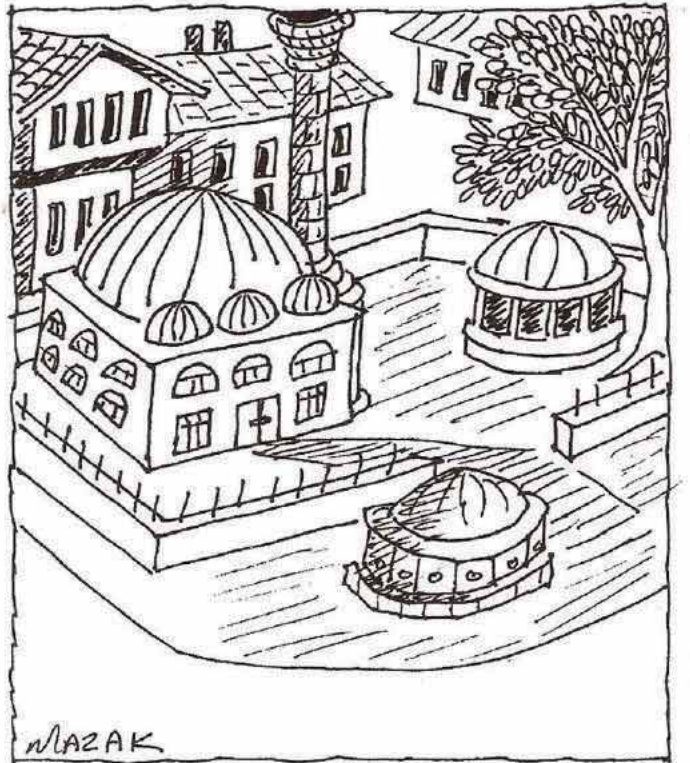
Ertesi sabah, kampta toplanan insan-
ları önlerine katarak, Barut ve is koku-
larının yükseldiği Bandırma'ya doğru pat-
layan silah ve top sesleriyle yürüdüler.

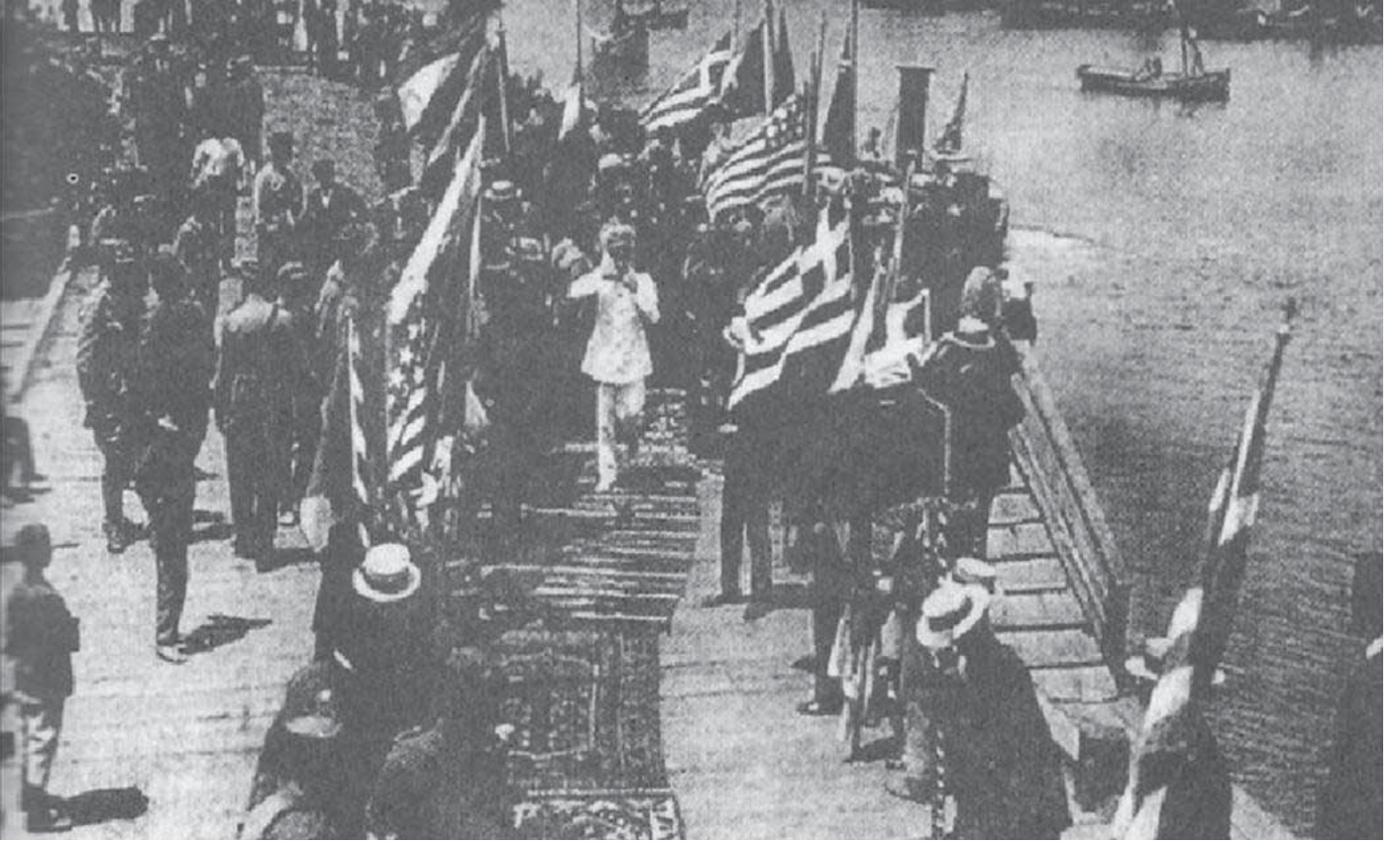

Toplu katliam yapmayı planlı-
yorlardı. Tutsakları Haydar
Çavuş camisine doldurdular.
Kapıları kapatıp sürgülediler.

Bir ara pencereden dışarıyı seyreden
tutsaklar dışarıda kimselerin olma-
dığını gördüler. camii'nin havaya
uçuurulacağını his etmişlerdi.

“ Yunan işgal ordusunun Balıkesir’den geleceği beklenmekte iken 2 Temmuz 1920 Cuma günü sabahleyin İngiliz ve Yunan savaş gemileri Bandırma limanına girdiler. İskeçeTümeni adıyla bilinen ve general Mazaraki komutasındaki Yunan birlikleri karaya çıkarak şehri işgal ettiler . Kaymakamı vekaleten kadı efendi tarafından sabahleyin tertib edilen müftü metropolit vekili ve her üç millet eşrafından mürekkeb bir heyet vapurla İngiliz zırhlısına gitti. Gemi komutanı gelen heyeti kabul etmeyerek onları "Kılıkış" adlı Yunan zırhlısına gönderdi. Burada kumandan Mazaraki ile görüşmelerde bulunuldu. Sahile çıkan general Mazaraki doğruca kiliseye gittikten sonra Hükümet Dairesine yöneldi. Üzüntü ve ümitsizlik içinde durumun neticelenmesini bekleyerek makamını terk etmeyen kaymakamla tahrirat kâtibi Mithat efendi ve bir kaç memur haberdar edildi. Kadı Efendi de gelerek ; Rum ileri gelenleriyle ve maiyetiyle hükümet dairesine gelen kumandan karşılanarak idare meclisine alındı.

Yunan kralı Alexandros adına Bandırma’yı işgal ettiği, askerine karşı tecavüz olunmaması ve herkesin silahını teslim etmesi, firar edenlerin geri dönmemesinin kendileri için daha iyi olacağını, Bandırma halkını itaat içinde görmekle memnuniyetini belirtti. Kadıyı müftüyü belediye reisini metropolid vekilini Ermeni murahhasını ve diğer ruhani reislerini yerlerinde bıraktı. 4 Temmuz’da kaymakamlık vekâletinin yine kadı efendiye iade olunduğunu ; telgraf memurlarının eskiden olduğu gibi görevlerine bakacaklarını belirtti .

Daha sonra balkona çıktı. Ahaliye Rumca nutuk vererek alkışlandı. Hükümet binasının sancak direğindeki Osmanlı bayrağı indirildi ; yerine Rum mektepli kızların şiirleri ve halkın alkış tufanı arasında ve bir bahriye müfrezesinin selâm dur vaziyetinde iken Yunan bayrağı çekildi . Sonra karantina liman gümrük idarelerindeki Osmanlı bayrakları indirilerek yerlerine Yunan bayrakları çekildi. Telgrafhane işgal edilip karantina ve liman memurlarına işten el çektirildi. Hükümet dairesindeki Yunan bayrağı yerine siyah zemin üzerine beyaz haçı hâvi bir bayrak çekildi. İskeçe fırkası deniz yoluyla limanı terk ederek yerini baş kumandan ferik Praskudopulos kumandasındaki orduya bıraktı. Balıkesir yoluyla İzmir’den gelen Praskudopulos ordusu Bandırma’ya gelerek hükümet dairesini işgal edip karargâh yaptı .”(Kazım Özalp’ın Anıları)

Birileri dışarıdan ka-
pıyı zorluyordu.

ARKADAŞLAR ALLAH
YARDIMCIMIZ OLSUN!
BİZİ HAVAYA UÇURACAK
LAR.

Derken kapı görüldü
ile açıldı.

Mustafa efendi klitleri kır-
mış, tutsakları
kurtarmıştı. (25)

CAMİİ YE BOMBA
YERLEŞTİRMİŞLER...
MÜMKÜN OLDUĞU
KADAR ÇABUK
OLUN!.

İnsanlar kaşıyor
tam bir çan pazarı
yaşanıyordu.

Ali Rıza'nın gözleri ka-
labalıkta Babasını ara-
dı. Birden babası ile
göz göze geldiler.

Kalabalık arasında
özlemle bir birilerini
kucakladılar.

Yunan Kralı Alexander Bandırma'da, 1920

Bandırma'nın 2 Temmuz 1920'de işgali sonrası Yunan Kralı Alexander, 6-19 Temmuz tarihleri arasında Yunan savaş gemileri eşliğinde Bandırma'yı ziyaret etti. Kentte Rum, Ermenilerin, işbirlikçilerin coşkun gösterileri ve Amerikan, Yunan bayraklarıyla iskelede törenle karşılandı. Yunan Kralı Alexander'ın kente ziyareti öncesi Bandırma'da Türk mahallelerine sokağa çıkma yasağı uygulanırken, Türk ve müslüman nüfus üzerinde yoğun bir baskı ve terör estirildi. Ziyaret boyunca bir çok 'şüpheli' ya da Kuvay-ı Milliye ile ilişkili Türk ve Müslüman gözetim altında tutuldu. (MYSIA, Engin ARICAN)

BİRİSİ SOKAKLARDA AVAZI ÇIKTIĞI KADAR BAĞIRARAK BİR SAĞA BİR SOLA KOŞUŞTURUP DURUYORDU. (26)

KUVAYİ MİLLİYE ASKERLERİ ANZAVUR'U BANDIRMA İSKELESİNDE SIKIŞTIRMIS, ATEŞE ATEŞLE KARŞILIK VEREREK, İNGİLİZ GEMİLERİNE SİĞİNMAK ZORUNDA BIRAKMIŞTI.

ALİ RIZA VE AHMET ÇATIŞMA BİTİMİNDE KOŞARAK ÇARŞIYA İNDİLER.

TELGRAF HANENİN ÖNÜNDE TOPLANAN HALK ÇERKEZ ETHEM'İ GÖREBİLMEK İÇİN İZDİHAM YARATIYORLARDI. ALİ RIZA VE AHMET, ÇERKEZ ETHEM'İ GÖREBİLMEK İÇİN KALABALICI YARARAK ÖN TARAF KADAR GELDİLER.

2007

(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

Fotoğraf Devlet Halkatması Arşivi

Bandırma'nın düşman işgalinden kurtuluşunun arifesinde 16 Eylül günü kentin doğusundan ilerleyen Kocaeli Grubu ve 61. Alay Akçaköy ve Aksakal mevkiinde Bandırma açıklarına demirlemiş Averof zırhlısının top ateşlerine topçu ateşiyle karşılık verdi. Karşılıklı yapılan topçu ateşinde kentin meskun mahallelerine düşen toplar bir çok iş yerinin ve evin yanmasına,yıkılmasına neden oldu.

(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

Fotoğraf: Belediye Arşivi

ÇERKEZ ETHEM'İN ETRA-
FINI SARAN İNSANLAR
ONUN BOYNUNA SARILIYOR
ONA ŞÜKRANLARINI SUNU-
YORLARDI.

ŞEHİRDEN KAĞMAYI BAŞARAMA-
MIŞ KIZIL HANÇERCI VE NİGANBAH
ÇI SUBAYLAR, TOPLANARAK ÇER-
KEZ ETHEM'İN HUZURUNA GE-
TİRİLDİLER.

27

ÇERKEZ ETHEM HINÇLA
HUZURUNA GETİRİLEN SU-
BAYLARA BAKTI.

AMA BAŞLAR KALKMADI.

NEDEN BAŞINIZI ÖNE
EĞİYORSUNUZ?
OSMANLI SUBAYI BAŞI-
NI HALKIN ÖNÜNDE EĞ-
MEZ...
KALDIRIN BAŞINIZI!

Utaniyorsunuz.. Çünkü, 'Ülkemizi
işkal etmiş ve insanlarımıza her tür-
lü vahşeti reva gören Yunan'a, ingi-
liz'e, Fransız'a, İtalyan'a karşı değil;
elinden her türlü savunma hakkı sila-
hı alınmış, orduları dağıtılmış bu halka
karşı savaştınız.

Utaniyorsunuz çünkü, düşmanın reva
görmediği ezîyeti, işkenceyi, yağmayı
bu halka karşı yaptınız.

Daha düşmanı ile tanışmamış halkın
yigitlerini KUVAYİ MİLLİYE'ci diye öldür-
dünüz. Utaniyorsunuz çünkü halkın içi-
ne nifak tohumları ekerek,
Türk'ü Çerkezi ile Kürt'ü
Türk ile düşman etmeye
kalktınız.

Dini, Kuvayi Milliye'ye kar-
şı bayrak yaparken, mi-
narelerin düşman süngü-
leri altında olduğunu gör-
mediniz değil.

Bilinçlice gizlediniz.

Yahya Sezai UZAY

“16 Eylül’den başlayarak Aksakal ve Bandırma sırtlarına kadar uzanan cenahta yaşanan çatışmalar ve göğüs göğüse süngü savaşları ile birliklerimiz gece elverişli pozisyonda son hamleyi yapmak, Bandırma ile Erdek’i düşman işgalinden kurtarmak için 17 Eylül sabahını beklemeye başladılar.

Düşman, Bandırma ve Erdek’te de mutlak sona yaklaştığını anladı. 16 Eylül sabahı saat 06.00’da Mamun altındaki toplama kampında tutulan bir kaç bin Türk,süngü zoru ile iki sıra halinde yürütülerek Bandırma’ya getirildi.”(MYSİA, Engin ARICAN)

Mamun altındaki toplama kampındaki tutsaklar arasında Yunan işgalinin ilk günlerinde işgalciler tarafından derdest edilip, Yunan Askeri Mahkemesi tarafından hakkında İDAM kararı verilmiş Yahya Sezai Uzay da vardı.Tutsak tutulduğu hapishaneden toplama kampına götürülün Yahya Sezai Bey, kendisiyle birlikte binlerce Bandırmalı ile birlikte toplu olarak imha edilip, katledilmek üzere Haydar Çavuş Camii’ne götürülenler arasındaydı.

Yunan askerlerinin İzmir’den atılışını gösteren temsili resim.

Din iman derken Rum ve Ermenilerin kiliselerinde kutsandınız. ALÇAKSINIZ!!!

Tüm bunlar ne için? Üç beş İngiliz altını ve düşmanına teslim olmuş saray için yaptınız tüm bu kötülükleri... Bu başları kaldıramazsınız. Çünkü suçlusunuz. Hem halkınıza hem vatanınıza ihanet ettiniz.

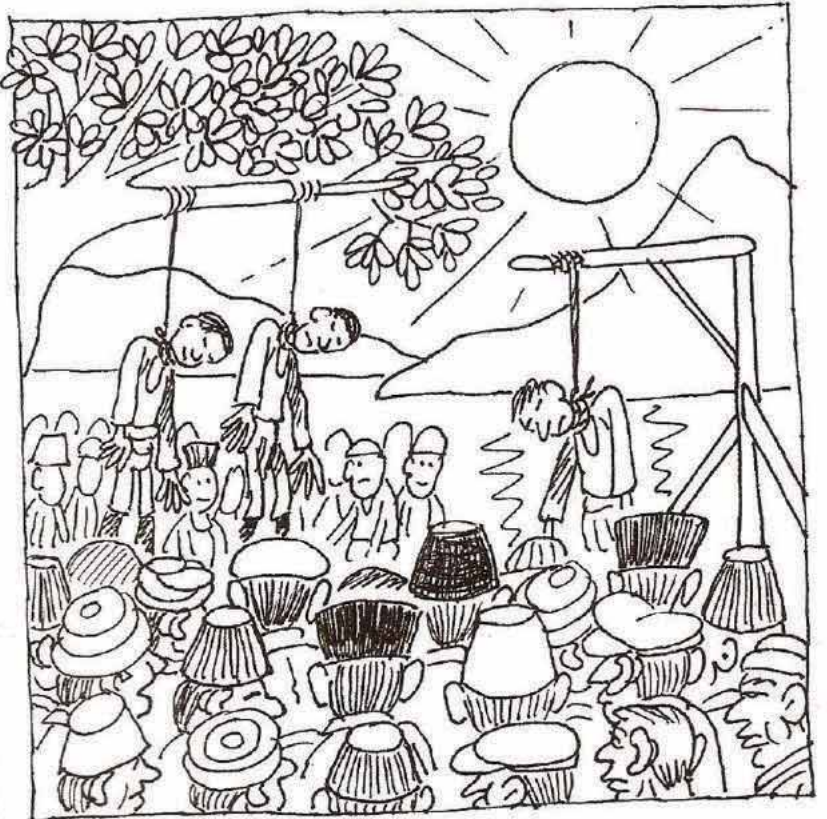
ÇERKEZ ETHEM SÖZLERİNİ BİTİRDİKTEN SONRA, SUBAYLARIN RUTBELERİNİ SÖKEREK YERE ATTI. (28)

BU RUTBELER SİZLERE YAKIŞMIYOR. ŞİMDİ YARGILANACAK VE CEZALANDIRILACAKSINIZ. GÖTÜRÜN BUNLARI!!

ALİ RIZA VE AHMET OLANLARIN KARŞISINDA DONA KALMIŞLARDI. KALABALığA KARIŞARAK MEYDANA DOĞRU YÜRÜDÜLER

RUTBELERİ SÖKÜLEN SUBAYLAR, MEYDANDA GEREKEN CEZAYA ÇARPTIRILDILAR.

Fotoğraf: Kalkınan Bandırma

Yunan işgalci ordusu Bandırma'yı terk ettikten sonra kentin hali...

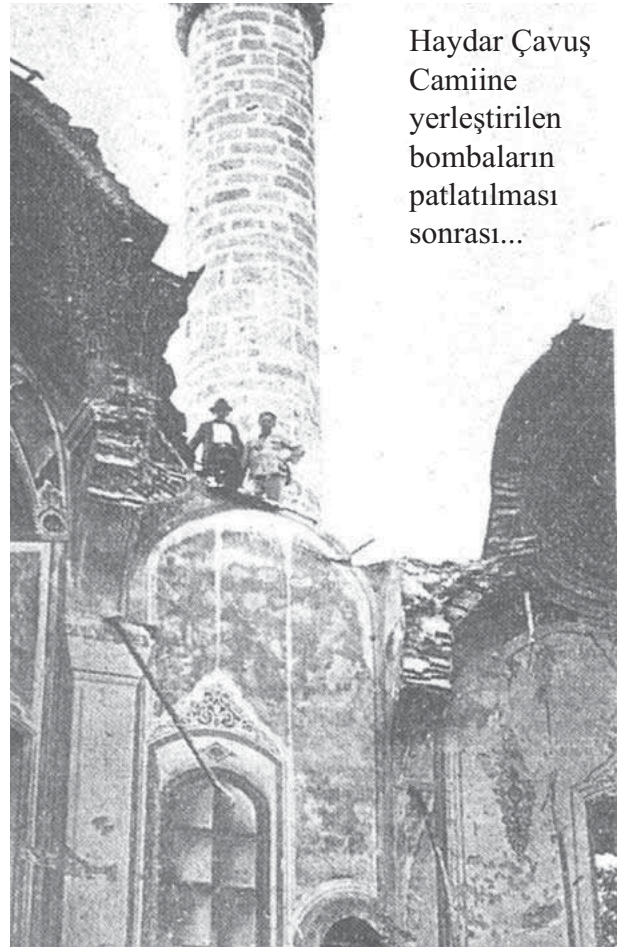
(Eski Fotoğraflarla Bandırma.Bandırma Belediyesi)

Ayyıldıztepe'deki çarpışmalarda bulunan Mehmet Ali OĞUZ, o günü şöyle anlatıyor:

"17 Eylül 1922 tarihinde şafak vakti Bandırma'ya vardık. Emir beklemeden Bandırma'ya girdik. Bandırma yanıyordu. İki arkadaş iskeleğe doğru indik. Yunan askerleri bağrışıp kaçıyorlardı. Koşa koşa Ayyıldıztepe'ye geldik. Alay harbe başlamıştı, biz de katıldık.

Ayyıldıztepe'de bir tümsek vardı. Yunanlılar tepede biz aşağıda idik. Çarpışma iki saat kadar devam etti. Alay komutanı Hasan Vecihbey adında bir kurmay kaymakamdı. Alay komutanı benim yanımda bir kayayı siper almıştı. Biz ayakta idik. Çarpışmalar sırasında alay komutanı başına bir kurşun yedi ve orada şehit oldu. Bandırma körfezinden Kelheş, Erdek Körfezi'nden Averof zırhlısı bize ateş ediyordu. Yunanlıları kovaladık, Bandırma kurtulmuştu."

(MYSİA,Engin ARICAN)

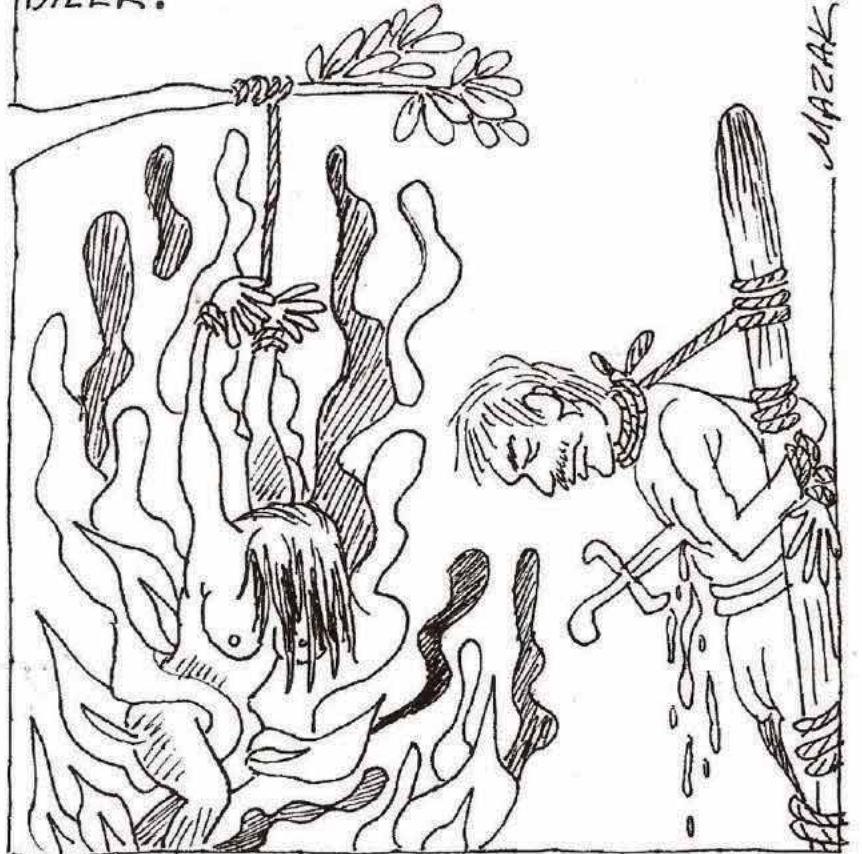
Haydar Çavuş Camiine yerleştirilen bombaların patlatılması sonrası...

ÇERKEZ ETHEM BANDIRMA'DAN AYRILDIKTAN SONRA HİÇ BİR ŞEY
ESKİSİ KADAR GÜZEL OLMADI. ÇERKEZ ETHEM EDİNCİK VE GÖ-
NENDEN SONRA BIGA'YA KADAR ANZAVUR VE GAVUR İMAM'IN
ÖRGÜTLERİNİ PERİŞAN EDEREK YÜRÜDÜ.
ANZAVUR CANINI ZOR KURTARMIŞTI, FAKAT SAKARYA SAVAŞIN-
DAN SONRA, BIGA YAKINLARINDA KÖPRÜLÜ HAMDİ EFENDİ TARA-
FINDAN YAKALANARAK ÖLDÜRÜLDÜ. (29)

ANZAVUR ARTIKLARI
EMRE KÖYE DÜZENLE-
DİKLERİ BASKINLA, KOR-
KUNU VAHŞETLERİNİ
SÜRDÜRDÜLER.

BU İNSANLAR BU VAHŞETİ HAK ETME-
DİLER.

SONKURŞUN ANITI

Kurtuluş Savaşımızın son şehitleri olan kahramanlar için, Cumhuriyetimizin 50. yıldönümü nedeniyle bir anıt yapılması gündeme gelmiş ve 1972 yılında Bandırma'da bu konuyla ilgili bir dernek kurulmuştur. İstanbul Teknik Üniversitesi Şehir Plancılığı Öğretim Üyelerinden Prof. Dr. Gündüz ÖZDEŞ'e bununla ilgili bir proje hazırlanmış, projenin ilk bölümü olan çatılmış silahlardan oluşan bu anıt Bandırmalıların katkıları ve Ankara'dan gönderilen yardım ile 1974 yılında tamamlanmıştır.

Anıtın bu bölümünde 28 metre çaplı daire bir zemin üzerinde 25 metre yüksekliğinde 8 adet çatılmış silah bulunmaktadır. Çatılmış silahlar; Kurtuluş Savaşı'nda son kurşunların atıldığını, zaferin kazanıldığını, vatanın kurtulduğunu, silahların işinin bittiğini, artık barış zamanı olduğunu simgelemektedir.

Projenin tamamı bu anıttan ibaret değildir. Pro-

jede ayrıca; 19 Mayıs'tan başlayarak Kurtuluş Savaşımızın önemli adımlarının anlatıldığı panolar, müze, kafeterya, idari bina ve otopark bulunmaktadır. Projenin diğer bölümleri bugüne kadar yapılmamıştır.

Projede yer alan panolar şunlardır:

- 19 Mayıs
- Erzurum Kongresi
- Sivas Kongresi
- İşyanlar
- 1. İnönü Savaşı
- 2. İnönü Savaşı
- Sakarya Meydan Muharebesi
- Dumlupınar Muharebesi
- Başkomutanlık Meydan Savaşı
- İzmir'in Kurtuluşu
- Bandırma'nın Kurtuluşu

Kocaeli grubu 61. alay askerleri Bandırma'ya girmiş Yunanlılar kaçıyordu. Yunanlılar kaçarken Bandırma'yı ateşe vermişler yakıp yıkıyorlardı.

Komiteciler gizlendikleri yerde yakalandılar. (30) Askerlerimiz Yunanlıları önüne katmış kurşun yağmuruna tutuyorlardı. Ay yıldız tepe kana bulanmıştı.

Çerkez Hamdi efendi Ahmet ve Ali Rıza'yı kucaklıyarak, kötü günlerin sona erdiğini müjdeliyordu. Acı ve mutluluk bir birine karışmıştı.

ÇOCUKLUKLARINI YAŞAYAMAMIS AHMET VE ALİ RIZA, BİR TEPEDEDEN YANMIŞ VE YIKILMIŞ BANDIRMA'YI HÜZÜNLÜ GÖZLERLE ŞEYRE DALDILAR.

17 EYLÜL 1922 GÜNÜ, TÜRK ASKERİ BANDIRMA'YA GİRDİ. YORGUN VE BİTKİN BİR ŞEKİLDE YAKILMIŞ, YIKILMIŞ SOKAKLARDAN GEÇEREK ŞEHİRİN MEYDANINA DOĞRU YÜRÜDÜLER.

31

